

Вулиці
СВОБОДИ →

OBSAH

Úvodem.	3
Halyna Kruk.	5
Kate Tsurkan.	6
Jakub Řehák.	10
Ostap Slyvynskyj.	12
Taňa Radionova.	26
Serhij Žadan.	28
Ondřej Buddeus.	40
Daryna Hladun.	41
Natálie Paterová.	54
Daniela Vodáčková.	55
Tim Postovit.	57
Jevhen Spirin.	58
Alexej Sevruk.	64
Oleksandr Stukalo.	65
Marie Iljašenko.	66
Jaryna Čornohuz.	67

ÚVODEM

Milé čtenářky a čtenáři,

všichni jsme byli u toho, když se 24. ledna Ukrajina probudila do války. Tehdy jsme si ještě mysleli, že ji napadla druhá nejsilnější armáda světa. Se zatajeným dechem jsme sledovali, jak se cizím tankům postavili nejen ukrajinští vojáci a dobrovolníci, ale celý národ včetně lidí, kteří nikdy nedrželi v ruce zbraň. Sledovali jsme, jak ti nejzranitelnější stojí v nekonečných frontách při útěku do bezpečí. A báli jsme se, že Evropa a svobodný svět budou všemu zase jenom přihlížet. Tak, jak to popsala ve své kultovní básni **Halyna Kruk**. Ale stalo se něco jiného. Ukrajincům se podařilo odrazit první útok a svět se za Ukrajinu postavil.

Může se zdát, že nic není tak vzdálené jako válka a poezie, ale není to pravda. Umění je jedním z těch prostředků, které lidi drží v těžkých chvílích a pomáhají neupadnout do beznaděje. Abychom přiblížili českému čtenáři i jiný než faktografický pohled na válku, rozhodli jsme se věnovat toto speciální číslo právě současné ukrajinské poezii. Přinášíme texty několika výrazných básníků a básnířek i reflexi prostřednictvím eseje, rozhovoru a sloupků.

O nejrůznějších podobách ukrajinské poezie a o tom, že současní básníci a básnířky navazují na dlouhou tradici boje za nezávislost, se dočtete v eseji americké publicistky **Kate Tsurkan**. Zvláště výrazně v tomto boji zní hlas žen, z nichž některé působí v řadách dobrovolnic i profesionální armády. Přinášíme dosud nepublikované verše oceňovaných mladých autorek **Daryny Hladun** a **Jaryny Čornohuz**, která je dnes v první linii jako průzkumnice a paramedička. Z již známých jmen tu najdete básně ukrajinské básnické hvězdy **Serhije Žadana** v interpretaci hned dvou překladatelek. Kolektivní

dílo *Slovník války*, napsané na popud **Ostapa Slyvynského**, které odkazuje k obdobnému slovníku Czesława Miłosze, je pokusem dát slovo lidem, kteří básně nikdy nepsali, a vytvořit společný záznam válečných strastí.

Je příznačné, že autoři a autorky na začátek války zareagovali odlišně. Řada z nich nejdříve úplně přestala psát. Poezie se jim náhle jevila jako luxus, který do této doby nepatří. Vrhli se do jiné, často dobrovolnické práce, zajišťovali pomoc uprchlíkům, sháněli auta a termovize pro armádu. Uplynuly týdny, někdy měsíce, než znovu napsali báseň. Ale byla přesná a silná. Jiní naopak horečně psali od chvíle, kdy na Ukrajinu dopadla první ruská raketa. Znamenávali, co oni sami i lidé kolem cítí, čeho se bojí, jak utíkají, jak bojují, jak truchlí i znovu nacházejí odvalu. Jejich slova často působila neučesaně a horečně, ale přesto, nebo právě proto, se stala silným svědectvím o tragédii.

Válka v lidech vzbudila hlad po poezii. Najednou začala zajímat i ty, kteří ji nikdy v životě nečetli. Je to proto, že dobrá báseň umí povzbudit, dodat odvalu, ale také vyjadřuje obecné lidské pocity, často zasuté, a pomáhá tak truchlit, oplakávat, uzdravovat se. Nejbrutálněji dopadá válka na Ukrajince a Ukrajinky, kterým nepřestává brát blízké, ničit domovy a plány. Ale neminula ani nás ostatní, proto jsme do čísla přizvali jako hosty také české básníky a básnířky. Svým textem přispěli **Ondřej Buddeus**, **Natálie Paterová**, **Tim Postovit**, **Jakub Řehák**, **Alexej Sevruk** a **Daniela Vodáčková**. Je to však jen zlomek těch, kteří na Ukrajinu myslí, podporují ji a píšou o ní.

Marie Iljašenko, editorka

Halyna Kruk

MY VŠICHNI, EVROPO, JSME HLUBOCE ZNEKLIDNĚNÍ

My všichni, Evropo, jsme tak hluboce zneklidnění,
že někteří z nás jsou dokonce zabítí.
Promazávej častěji videa na YouTube,
aby zdejší krutost nešokovala tvoje občany.
Někteří z našich tě nikdy nespátří na vlastní oči.
Ale ty máš taky něco se zrakem, Evropo, umanutě
nevidíš vyražené oči ani střelné rány.
Někteří už ti ani nedokážou, nehněvej se, Evropo,
podat ruku, (leda tak protézu!),
ani se dotknout kultury tvých minulých věků.
Hlídej si své hranice, Evropo,
aby se ti nepříhodilo něco podobného,
poslouchej pozorně, pro jistotu, zda ještě křičíme
pod ranami pažeb, vojenských bot a obušků.
Z našich dětí vyrostou zlí dospělí, Evropo,
kteří nebudou brát vážně
tvé hysterické a uslzené historky
o zvířatech v útulcích.
Odpusť jim, Evropo, a nediv se,
my všichni, co tu jsme, jsme trochu jak zvířata.
Co jsi dělala ty, Evropo,
zatímco nás ostřelovali patronami na vlky,
jako bychom měli vzteklinu?
Ověřovala sis počty pohřešovaných a mrtvých?
Myla sis ruce? Čekala potvrzení? Skrývala se jako věc-o-sobě?
Světů mír, moru mor, jen peníze nesmrdí.
A oběti nestojí za ochranu,
když to nejsou holubice.

překlad **Marie Iljašenko**

Kruk, Halyna. Autorčin rukopis, 2014.

Kate Tsurkan

UKRAJINSKÁ POEZIE NEOSLAVUJE VÁLKU

Na válku jsme si stále nezvykli. Většina Ukrajinců a Ukrajinek ji poznala na vlastní kůži letos, ačkoli pro některé začala už před osmi lety. Ukrajínští básníci a básnířky na sebe berou roli velvyslanců války, vyprávějí o jejích hrůzách světu, ale ani v nejmenším ji neoslavují. Boj o existenci a nezávislost však byl tématem ukrajinské poezie odjakživa, všímá si americká publicistka žijící v Černovicích Kate Tsurkan.

Pro dějiny ukrajinské poezie byl vždy určující zápas země o nezávislost. Během dvacátého století byli mnozí z nejvýznamnějších ukrajinských básníků, včetně Mychajla Semenka, Pavla Tyčyny, Mykoly Zerova, Jevhena Malaňuka, Volodymyra Svidzinského, sovětským režimem cenzurováni, vězněni, zabiti, donuceni k emigraci, případně dotlačeni ke zradě svých tvůrčích principů a estetiky. Toto pronásledování pokračovalo i po desivém období stalinských čistek. Věděli jste, že nejvýznamnější básník ukrajinského disentu Vasyl Stus zahynul v ruské trestanecké kolonii v roce 1985 během perestrojky? Stalo se to jen čtyři roky před pádem Berlínské zdi. Bylo by však nesprávné domnívat se, že za tímto přístupem stojí jen sovětský režim a jeho ideologie. Rusko, bez ohledu na to, v jaké slogany byla právě zahalena jeho nelidská a agresivně-šovinistická podstata, mělo na ukrajinské umělce spadeno vždy.

Dnešní básníci a básnířky čelí neméně nebezpečným okolnostem než jejich předchůdci. Dne 24. února Rusko vyeskalovalo svou osm let trvající válku na Donbase zahájením rozsáhlé invaze. Od počátku ruské „speciální operace“ byly miliony Ukrajinců vyhnány ze svých domovů a nuceny uprchnout na západ. Že ruská brutalita nezná mezí, se mohl svět přesvědčit

po masakru civilistů v Buči nebo vraždě ukrajinských válečných zajatců v Olenivce. Zároveň Rusové používají čím dál tím agresivnější jazyk, když prohlašují, že bojují s „myšlenkou“, to znamená s myšlenkou ukrajinské státnosti, s kterou se hodlají vyrovnat tak, že zabijí co největší počet Ukrajinců a Ukrajinek.

Hlasy z východu země

Tématu války se ukrajínští básníci a básnířky věnovali už před začátkem této invaze. Jedním z takových příkladů je básnířka Ljubov Jakymčuk, pocházející z Pervomajsku. Průmyslové město v Luhanské oblasti se již dlouho nachází pod ruskou okupací. Poté, co byla její rodina nucena v roce 2014 uprchnout, se Jakymčuk stala hlasem těch, které konflikt připravil o domov. Mimořádně v těchto dnech v jejímrodném domě žije jakýsi ruský voják. Tuto hořkou pravdu se spisovatelka dověděla od své staré sousedky, která se rozhodla ve městě zůstat. Ve velké části svých prací Jakymčuk zkoumá, jak nemilosrdně válka narušuje jazyk a komunikaci, čímž činí vše kolem nás nejednoznačné, a někdy dokonce nesmyslné: „říká: jaká fotografie? kdo stojí o tvou fotografii? / říká: škola se roztekla – tahle zima je příliš horká / říká: učitelku jsem neviděl a nechtěj po mně, abych

se díval / říká: viděl jsem tvou kmotru – už tu není...“¹

Co to však znamená ztratit domov a vše, co nás s ním spojuje? Jak si vytvořit pocit nového domova, když jsme odtrženi od našich kořenů a když nepřítel prohlásil náš domov za svůj? Ti, kteří utekli před ruskou agresí a našli bezpečí jinde, stále touží po návratu. Jak Jakymčuk říká ve svých verších: „*chceme domů, tam, kde jsme zešedivěli / kde nebe se vlévá do oken modrými proudy / kde jsme zasadili strom a vychovali syna / kde jsme postavili dům, který bez nás chátrá*“² Bez ohledu na to, jak velká devastace zasáhne zemi, Ukrajinci vědí: Rusové se nikdy nebudou schopni skutečně zmocnit jejich domovů. Navzdory deklarovaným ruským nárokům na oblast Donbasu, je jeho skutečná historie především ukrajinská. Ani nucená přesídlování, hladomor a vnučování ruského jazyka to nedokázaly trvale změnit.

Z Luhanské oblasti pochází také další výrazná osobnost ukrajinské kulturní scény, básník, spisovatel a rockový muzikant Serhij Žadan. Stejně jako Jakymčuk zkoumá, jak válka změnila životy obyčejných mužů a žen. Protagonisty jeho básní nejsou jen vojáci, ale také kněží, hrobníci, učitelé, ztracené lásky. Každý, bez ohledu na věk nebo povolání, má při budování národa svou roli. Co tedy znamená být Ukrajincem nebo Ukrajinkou? A co ti, kteří se takto necítí? Co se jim přihodilo? Co je přinutilo zradit svou vlast, vzít zbraň a spolu s nepřitelem střítet na své někdejší spolužáky a sousedy? Válka přináší spoustu otázek. Ti, kteří přežijí, jsou pak nuceni hledat odpovědi, ale ty možná ani neexistují: „*Ve třetím roce války začali spravovat mosty. Vím toho o tobě tolik, jenomže co s tím? / Vím, co a jak sis propěchoval. / Znám tvou sestru. Dokonce jsem ji miloval. / Vím, čeho ses bál, a dokonce i proč ses lek. / Vím, koho jsi potkal té zimy a co jsi mu řekl. / Noci jsou nyní celé z popela, noci teď září. / Vždycky jsi kopal za sousední školu. Ale na čí straně jsi válčil?*“

Tváří v tvář tomuto nevýslovnému násilí je jednota tou nejlepší odpovědí na ruský teror. Tahle myšlenka se v Žadanově díle, které v konečném důsledku zdůrazňuje kolektivní *my* před jednotlivcem, často opakuje. Válka totiž nezasáhla jen vojáky, kněze, hrobníky, učitele nebo ztracené lásky. Jak viděli Ukrajinci po osudných událostech z 24. února, Rusové si dříve nebo později přijdou pro každého. Smrt každého Ukrajince je nevýslovnou tragédií, kterou je třeba artikulovat: „*Začneme šeptáním jmen, / spleťme společně tento slovník smrti. / Stát a mluvit o noci. Stát a poslouchat z mlhy hlasy pastýřů, / kteří pějí za každou ztracenou duši.*“

Tady máš, ženo, řeč

Rozvoj ukrajinského jazyka ve všech životních sférách se stal projevem sebeucty a potvrzením, že ukrajinský národní projekt stojí za obranu. Někdejší stereotyp, že Ukrajinci pocházející z východu mluví rusky, už neplatí. Talentovaní spisovatelé, jako jsou Jakymčuk a Žadan, to jen potvrzují. V dobách Sovětského svazu však byl celý systém školní výuky koncipován tak, aby žáky přesvědčil, že v každodenním životě bude lepší mluvit rusky. Proto mnozí etničtí Ukrajinci a Ukrajinky získali vzdělání v ruskojazyčných školách. Patří mezi ně i básnířka z Vinnyceji Kateryna Kalytko. Kalytko se však vědomě rozhodla psát ukrajinsky. Často zdůrazňuje osvobozující potenciál ukrajinského jazyka, díky kterému je možné odmítnout koloniální minulost: „*Tady máš, ženo, řeč. / Střílej z ní. / Braň se do posledního dechu, a v žádném případě / jim nedovoluj se přiblížit. Používej / vestavěný systém rádiového odposlechu / a zařízení pro noční vidění. / To vše je uvnitř. A nelži, že to neumíš.*“ Jazyk má sílu, čemuž rozumí i diktátoři jako Putin, když tvrdí, že ruské jednotky se snaží „chránit ruskojazyčné obyvatelstvo Ukrajiny“. To, co v těchto prohlášeních chybí, je, jak vlastně došlo k tomu, že Ukrajinci, disponující

1 Sevruck, Alexej. *Abyrkosy Donbasu*, A2 kulturní čtrnáctideník, č. 17/2022.

2 Sevruck, Alexej. *Abyrkosy Donbasu*, A2 kulturní čtrnáctideník, č. 17/2022.

svým vlastním jazykem a svébytnou kulturou, vůbec začali mluvit rusky.

Od začátku velké ruské invaze Ljubov Jakymčuk, Kateryna Kalytko a Serhij Žadan, a také další autoři a autorky, působí jako dobrovolníci, ale také vyslanci ukrajinské kultury. Zmíněné básnířky se objevily na několika mezinárodních literárních festivalech, kde vystoupily coby významné obhájkyne ukrajinské věci. Jakymčuk dokonce přednesla své verše, doprovázena hudbou Johna Legenda, během ceremonie předávání hudebních cen Grammy. Žadan trávil většinu času v Charkově, kde se setkával s civilisty, kteří se na začátku invaze uchýlili do prostor metra coby bezpečného útočiště před bombardováním. Shromáždřoval také zásoby pro armádu a pořádal benefiční koncerty a čtení poezie. Když jeho kapela *Žadan a Sobaky* odehrála na počátku srpna v Charkově benefiční koncert, metro bylo plné nadšených fanoušků, kteří poskakovali a tančili, navzdory sirénám protivzdušné obrany houkajícím venku. Poslech a četba ukrajinské poezie během války přináší úlevu od raketových útoků a lidem z jiných zemí ukazuje, jak je ukrajinská kultura krásná, a ozřejmuje, za co Ukrajinci bojují.

Poezie může také léčit a zmírňovat utrpení způsobené hrůzostrašnými válečnými okamžiky.

Slova jako „strašný“ nebo „nesmyslný“ se náhle zdají být nedostatečná k tomu, aby popsala bezvládnou pěstěnou ženskou ruku a odhosenou klíčenku s vlaječkou EU na ulici ještě nedávno zámožného a útulného kyjevského předměstí. Přesto ti, kteří válku přežili, nemohou zůstat němými přihlížejícími. Musí mluvit, všichni, nejen básníci. Hledat slova, bez ohledu na to, jak bolestivé to může být, znamená konfrontovat se s atavistickou povahou nepřítel. Slovy Daryny Hladun jsme všichni byli nuceni převzít roli „velvyslanců války“: „*zapneme televizi i tam dávají válku a válku / plníme válkou čekárny cizí domy silnice rozhovory po telefonu / opakujeme co jsme slyšeli viděli a zprávy z fronty / snažíme se vymluvit z války vytlačit*

válku vymýt ze sebe válku / ale válka žádné z našich těl neopouští / slova v hlubinách úst ne a ne dojit.“³

Poezie z první linie

Někteří básníci a básnířky se přímo chopili zbraní, aby sloužili v ukrajinské armádě. Jednou z nich je Jaryna Čornohuz, která sloužila nejprve coby dobrovolnice v jednotce paramediků Hospitalieři, než se připojila k ukrajinské námořní pěchotě, kde byla první ženou ve svém praporu. Velká část její poetické tvorby čerpá právě ze zkušenosti ze služby v armádě. Vyhýbá se předvídatelným nálepkám západních médií, která ji mohou označovat za feministku, a trvá na tom, že ukrajinské ženy v armádě se neliší od svých mužských protějšků. Jsou vedeny jedinou motivací, a tou je oddanost vlastní zemi.

V jejich básních je čtenář konfrontován se všudypřítomnou hrozbou smrti. Bez ohledu na to, ti, kteří slouží, si zvolili hledět denně do tváře smrti a pokračovat v boji: „*Tma je omamná / a každá z nás jde tou tmou sama / i když tu není ani prostor k nadechnutí – rameno na rameni, tělo na těle / každá z nás kráčí tmou sama / dokud si neuvědomíme / že hledat oporu / je k ničemu / všechna ramena jsou příliš slabá / pro srdce, které ti tluče v hrudi / pro tvůj hlas, který promlouvá o lásce, již jsme zapomněli hledat / pro lásku, která se stala znakem / lásku k tomu, co je naše.*“

Při čtení poezie Jaryny Čornohuz nelze necítit respekt a obdiv k ukrajinským vojákům, bránícím svou zemi před ruskou agresí. Vojáci a vojačky jako Čornohuz prokazují jemné porozumění a lásku ke svému národu, což nám opět osvětluje hodnoty, za něž Ukrajinci žijí a umírají. Stejně jako jiní ukrajinští spisovatelé, kteří v posledních osmi letech sloužili v armádě, neoslavují válku, ale snaží se ji vylíčit co nejrealističtěji: válka je nemilosrdná, a dokonce i města osvobozená z okupace budou mít trvalé jizvy. Avšak Ukrajinci musí vydržet.

Nikdo si není jistý, kdy skončí ruská genocidní kampaň na Ukrajině. Poezie o válce se bezpochyby bude psát ještě dlouho poté. Vždy budou existovat hrdinové, které je třeba připomínat, oběti, které je třeba oplakávat, a nepřátele, kterými je třeba opovrhovat. Dějiny ukrajinské poezie nám ukazují, že ukrajinští autoři a autorky bojují na důležité frontě. Jejich frontovou linií je kultura, jež představuje životodárnou mízu národa. Krása ukrajinského jazyka obdarovává básníky vytrvalostí vzdorovat ruské agresi, umožňuje jim nacházet humor i v absurditě a odpovídat na otázky, které jsme si ještě ani neodvážili položit.

Překlad **Jan Navrátil**

Kate Tsurkan (1990) je spisovatelka, redaktorka a překladatelka. Žije v Černovicích. Píše články a eseje pro *The New Yorker*, *The Guardian*, *The Washington Post*, *Literary Hub*, *The Los Angeles Review of Books*, *The New Statesman* a další periodika. V roce 2017 spoluzaložila literární časopis *Apofenie*. V současné době dokončuje disertační práci o francouzské literatuře 19. století na univerzitě v New Yorku.

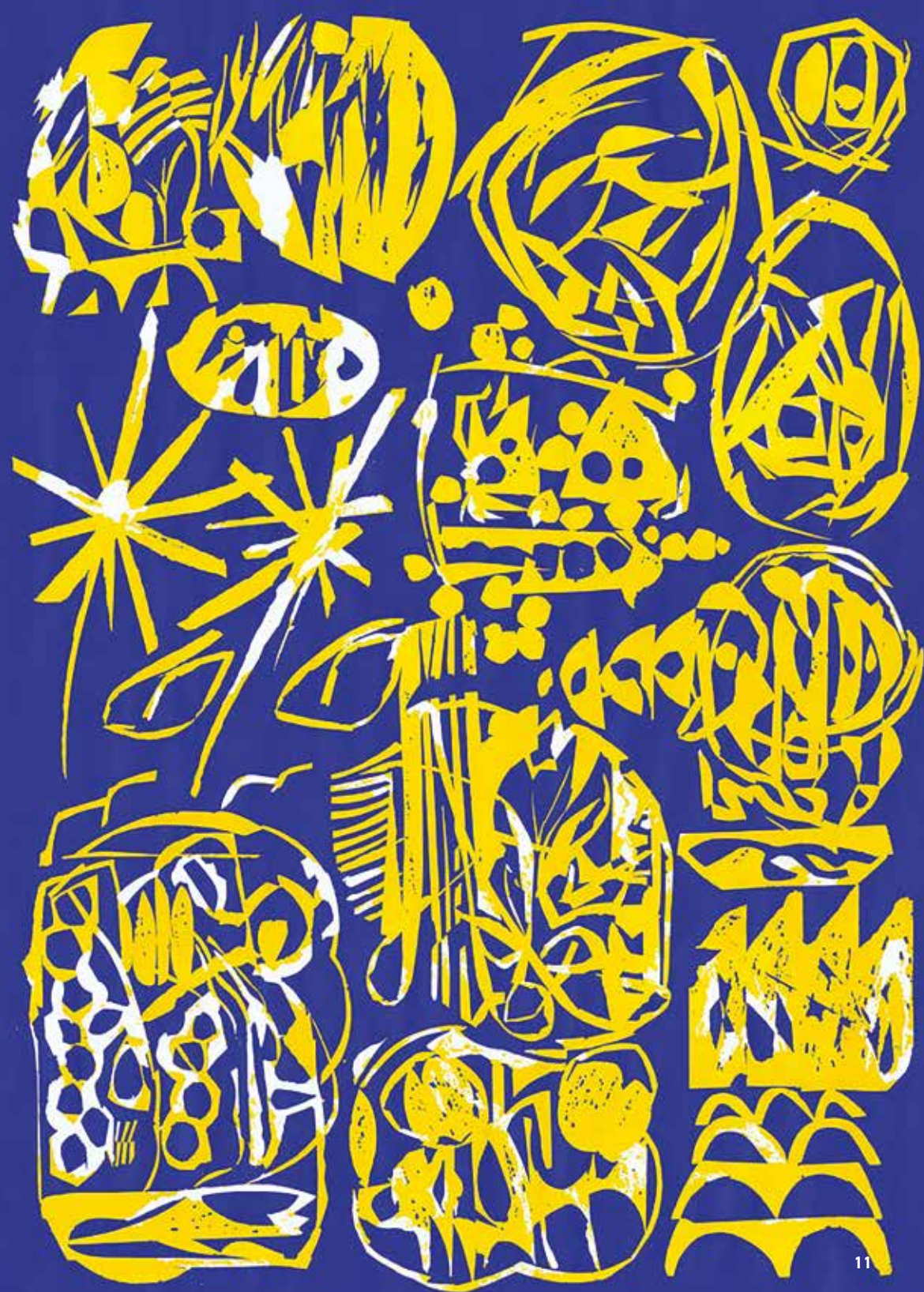
Jakub Řehák

***

Ráno jsi přišla a řekla:
Venku je válka
Vyzrazil jsem ven a potkával válku
Cestou do práce
V popelnících ležela válka
V zaparkovaných autech válka
V řece pod mostem tekla válka
Ale já měl pocit že se nás netýká
Den byl žlutý a obloha modrá
V parku mezi keři cvrlikala válka
Šel jsem kolem ní a ona mi cudně zamávala
V metru z rozhlasu hovořila válka
Ve vagonech cestovala válka
Na eskalátoru válka
Ale já měl pocit že se nás netýká
Na chodbách zaměstnání válka
V kancelářích válka
V páře rychlovarné konvice válka
Hleděl jsem na válku z okna
Z vnitrobloku na mne hleděla válka
Ale já měl pocit že se nás netýká
Ale nedaleko prý žije
Opravdová válka
Brzy by měla přijít i k nám
Začínala válka
Je prý žlutá
Je prý modrá
A brzy přijde k nám

25. 2. 2022

Řehák, Jakub. Autorův rukopis, 2022.

Ostap Slyvynskij

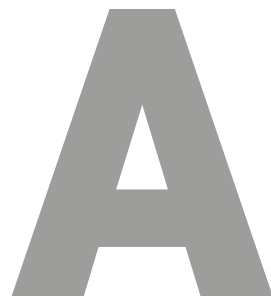
SLOVNÍK VÁLKY (ÚRYVEK)

v překladu **Miroslava Pošty, Barbory Vrbové, Vojtěcha Ulricha a Tarase Malkovyče**

Polský básník Czesław Miłosz napsal v roce 1943 ve Varšavě okupované nacisty cyklus básní nazvaný *Svět: prosté básně*. Většina z nich je interpretací jednoduchých slov: strach, láska, naděje, branka, veranda, cesta apod. Válka totiž význam slov mění. Některé významy se tupí a je třeba je brousit jako nůž kamenem. Některé jsou naopak tak ostré, že se na ně nedá dívat. Některá slova úplně odumírají a opadávají. Některá se vynořují odkudsi z minulosti a znovu začínají něco označovat, stávají se důležitými.

Pokusím se sestavit podobný slovník války. Nebudou to však básně či texty, které bych psal já. Budou to fragmenty cizích monologů, které jsem vyslechl a pravděpodobně ještě vyslechnu během těchto těžkých dnů. Možná jen budou lehce upravené. A některé budou přeložené z ruštiny. Na lvovském nádraží, přes které se ve válečných dnech valí z východu na západ vlny nucených přistěhovalců, v provizorních přístřešcích, dokonce přímo na ulici, u stánků s kávou lidé vyprávějí. Někdy začnou vyprávět sami od sebe, jindy je stačí jemně pobídnout, zeptat se a vzápětí se strhne vlna, která se dá těžko zastavit. Některé z těchto příběhů jsem nezapsal já, ale mí spoluautoři a spoluautorky, také účastníci a svědci této války. Jsou to jejich osobní vyprávění i příběhy zaslechnuté od jiných lidí.

Tady je seznam mých spoluautorů a spoluautorek, kterým jsem velmi vděčný: Kostantyn Vasjukov, Julija Vrotna, Oksana Davydova, Larysa Denysenko, Kateryna Jehoruškina, Andrij Žolob, Jevhen Klimakin, Oksana Kurylo, Aryna Lepetuch, Svitlana Melnyk, Oleksandr Mocar, Lesyk Panasjuk, Olena Prylucka, Anna Procuk, Bohdana Romancova, Julija Romaňuk, Violetta Terlyha, Dmytro Tkačuk, Stanislav Turina, Viktorija Čerňachivska.

AUTOBUS

(Dmytro, Kyjev)

„Vzhlédnu a vidím, jak na nás mávají vojáci a křičí: ‚Utečte! Utečtééé!!!‘ Dva okolní domy jsou v plamenech, jsme dost blízko záatarasu a mně dochází, že na nás každou chvíli může spadnout bomba. Ale rozběhnout se nemůžu, protože na mně leží nějaká stará paní, která nedokáže vstát a křičí, že nemůže chodit. Nakonec jsme přece jen vyrazili. Jak se jen dalo. Lezli jsme po čtyřech, krčili jsme se. Ale ostatním jsme nestačili, takže se nám vzdalovali.

Asi bychom se z toho mostu nikdy nedostali, kdyby u nás nezastavila dodávka. Její dveře se otevřely a my uvnitř uviděli ženu na vozíku a několik dalších lidí. Už tam nebylo skoro žádné místo, tak jsem tu starou paní strčil dovnitř, zabouchl jsem dveře a běžel k záatarasu.

Běžel jsem spolu se svou sestrou a pár dalšími lidmi, které jsem neznal. Záataras byl před námi a za ním stály dvě dívky ve vojenských uniformách a mávaly na nás. Padesát metrů. Čtyřicet pět metrů. Čtyřicet metrů. Třicet. Dvacet. Deset. Ta vzdálenost mi připadala jako ten nejdelší závod mého života a myslel jsem, že snad nikdy neskončí. Ale už probíháme kolem těch dívek a dál na lesní cestu, po které ze setrvačnosti běžíme ještě padesát metrů.

Jsme v Kyjevě. Jsme doma.

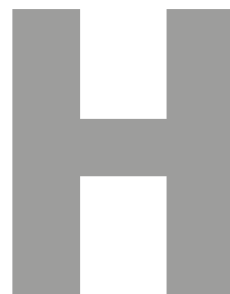
Vstříc nám jede běžný kyjevský autobus. Je modro-žlutý. Je to autobus spásy.“

č

ČÍSLA

(Iryna, Severodoneck, hovoří po telefonu)

„Prostě počítej. Budeme počítat spolu, jo? Jedna, dva, tři... Ne, pomaleji, znova. Nespěchej. Jedna, dva, tři, čtyři, pět, šest, sedm... Vidiš? Všechno je v pořádku.“

HVĚZDA

(Viktorija, Charkov)

„Jednou nás napadlo, že v naší rodině nemáme žádné tradice. A vyrobili jsme si vánoční hvězdu. Velikou, vysokou. Tak vysokou, že jsme ji do bytů v našich pětipatrových domech museli nosit jako oštěp. A našroubovali jsme do ní žárovičky. Naučili jsme se koledy – kromě Ukrajinců přece koledy nikdo nemá, že? No dobře, ale nemají takové jako my. A šli jsme koledovat. Za první rok jsme si vydělali tolik, že jsme si za to ušili dlouhé kostýmy. A lidé si nás dokonce začali objednávat. Příbuzní, přátelé, a dokonce i cizí lidé. Objednávali si na svátky jesličky. Tu hvězdu jsem nechala na balkóně.“

J

JABLKA

(Anna, Kyjev)

„Té noci jsem usínala ve vaně, v pelechu z dek a polštářů, a naslouchala jsem nejsilnějším výbuchům od začátku války.

Kdysi dávno v předchozím životě jsem byla šíleně zamilovaná, poprvé jsme spolu jeli do domečku v Karpatech, vrcholil podzim, usínali jsme v podkrovním pokojíku v posteli, která nebyla o moc pohodlnější než ta vana, a já poslouchala, jak v zahradě ze všech stran do země buší jablka. Buší a buší, velká a zralá, rovnoměrně celou noc. Byla jsem šťastná.

Teď jsem usínala za zvuku výbuchů a slyšela ta jablka. Tolik si přeju, aby okolo nás padala jen jablka v zahradě.“

JESKYNĚ

(Roman, Černihiv)

„Celý život jsem se zabýval speleologií. Jakmile mi vyšel volný víkend, sbalil jsem výstroj a vyrazil někam do jeskyní.

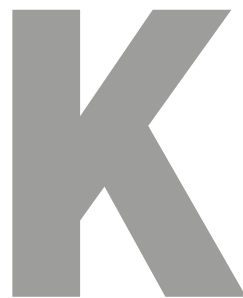
V naší čtvrti je velký protiletický kryt, pod školou. V prvních dnech se tam ještě nesvítilo. A tak tam vcházím s čelovkou, uvnitř je ticho, vypadá to, že tam nikdo není. A najednou koukám: všude kolem stěn jsou lidé, děti. Zahnu do další chodby – totéž. Lidé vypadají jako stalaktity a stalagmity. Jako by tu byli už tisíce let. To udělá válka s časem.“

JÍDLO

(Oksana, Lvov)

„Přijímám rodinu z východu, aby se ubytovala na jednu noc. Doprovodím ji do kuchyně a řeknu: ‚Tady je kuchyně, jídlo na stole si můžete nabídnout.‘

Vtom se rozpláčou. Po větě: ‚Jídlo v kuchyni si můžete nabídnout.‘“

KANÁREK

(Olja, Irpiň)

„Když jsme utíkali z Irpině, v jednu chvíli nastalo úplné ticho. Nedaleko stál dům, který zasáhly střely. Všechna okna vymláčená, vchod zasypaný. Vtom jsem z jednoho okna uslyšela kanárka. Jako malá jsem kanárka měla doma, takže ten zvuk bezpečně poznám. Majitelé se nejspíš šli schovat do protiletického krytu a už se pro něj nemohli vrátit. Předtím i potom se toho stalo tak moc, ale na toho kanárka nemůžu zapomenout.“

O

OBYDLÍ

(Dmytro, Kyjev)

„Dívali jsme se na domy a viděli rozmlácené kuchyně, pozůstatky ložnic, tapety v dětských pokojíčkách a střepy zrcadel v koupelnách. Dívali jsme se a uvědomovali si, že někteří majitelé těchto bytů šetřili půl života na to, aby ta obydlí vybudovali a zaplnili. Někteří z nich se tam nejspíš chystali strávit celý život.

Naproti zcela zdemolovanému domu stál billboard, na kterém bylo napsáno: „Konečně dosáhnete na vlastní bydlení.““

PRAHA

(dospívající dívka, které jsem se
nezeptal na jméno, Charkov)

„Jsem jedna z těch, co vždycky všechno odkládají. Jako malá jsem si dokonce nechávala všelijaké dobroty, abych je snědla později v příjemné atmosféře, třeba při svíčkách nebo při nějakém super filmu. Často jsem neměla čas a ony prostě dlouho ležely. Pak si je přece jen vezmeš, pustíš se do nich, a ony už nejsou dobré. Podobně jsem vždycky chtěla do Prahy, máme tam příbuzné. Pořád jsem neměla čas, abych se tam vydala. Teď tam konečně jedu, ale radost z toho nemám.“

S

SLUNCE

(Nina, Konotop)

„Když začala válka, myslela jsem si, že budu hodně plakat. Jsem totiž obecně plačka. Ale teď jako kdybych byla zašpuntovaná. Za všechny ty dny ani jedna slza. Plakala jsem jen jednou. Když jsem po dlouhém sezení v krytu vyšla ven a tam svítilo sluníčko. To jsem se rozplakala. Šla jsem do bytu a nevěděla, jestli opravdu pláču, nebo mi jen tečou slzy.“

SPRCHA

(Oleksandr, Buča)

„Nedoporučuju se sprchovat při těžkém ostřelování.
Vytratí se z toho všechna radost. Neustále ve vás hlo-
dá myšlenka: jestli mě teď dostanou, tak se stanu obětí
války s namydleným holým zadkem.“

TETRIS

(Anna, Kyjev)

„Černočerný vlak plný světlých nadějí. Jen desítky slabě světélkujících obrazovek – všichni čtou zprávy. Občas něco zašeptají, ukládají děti, hladí cizí kočky.

Všichni jsou rodina.

V dětství jsme hráli Tetris, abychom teď dokázali dát devět lidí a tři zvířata do jednoho kupé.“

ZVÍŘATA

(Oksana, Lvov)

„Žena se třemi dětmi a třiceti hřivnami na účtu.
A kočkou.

Žena se dvěma dětmi a dvěma kočkami.

Žena se synem a psem z útulku. („Už ho kdysi někdo
opustil, nemohla jsem mu to udělat i já.“)

Slyvynskij Ostap. Slovník vijni, Vivat, 2023

Ostap Slyvynskij (1978) je básník, esejista, překladatel a literární kritik. Pochází ze Lvova, kde také v letech 2006–2007 koordinoval mezinárodní literární festival Forum Lviv. Je dosud autorem pěti básnických knih, nejnovější je *Zimní král* (*Zymovij korol*) z roku 2018. Za své básně a za překlady získal řadu významných ocenění. Spolu s Annou Procuk napsal průvodce po Lvově v angličtině *Awesome Lviv* (2016). V poslední době také pořádá urbánní performance a zajímá ho spojení poezie a výtvarného umění. Vyučuje polskou literaturu a literární teorii na Národní univerzitě Ivana Franka.

Taňa Radionova

ČAS NA POEZII PŘIŠEL ZA VÁLKY

Během úzkostných únorových dnů, kdy jsme ještě nic nevěděli, ale už jsme s jistotou něco očekávali, mi můj kamarád napsal: „Celkově je nějak málo času na poezii. Chci zůstat o samotě jen s verši...“ Ta věta mi utkvěla v hlavě. Co je to ten „čas na poezii“? A je snad pro poezii opravdu nezbytný nějaký zvláštní čas? Později jsem pochopila, že pro mě ten čas přišel právě po 24. únoru.

Opět jsem začala psát básně, překládat básně a pracovat s básnickými texty coby kurátorka a kulturní manažerka. Najednou bylo v mém životě víc poezie, dostala své místo na psacím stole i v denním či týdenním seznamu úkolů. Zdá se, že to je ono: zůstala jsem o samotě jen s verši. No není to sen? Jenže vědomí, že nebýt války, nevznikl by ani onen čas, mě dosud děsí.

Po 24. únoru pro mě poezie nabyla nového významu, podivným způsobem se zpřítomnila a z abstraktních forem se proměnila na cosi zcela materiálního, co se dá uchopit rukou, o co se lze opřít a pomocí čeho se občas dá postavit na odpor. Účel poezie se změnil, koneckonců jako jsme se změnil i my všichni.

Jednoho dne jsem si na Facebooku všimla textu Jurije Bondarčuka, který vznikl na základě skutečného příběhu z Mariupolu. Šlo v něm o vzkaz chlapci, kterému zemřela matka, a mapu místa jejího posledního odpočinku. Báseň nesla název *Dima*.

*Chci abys věděl jistě,
že nezakusila trápení.
Mámu jsem pohřbil na místě
za školkou v zeleni.*

Když jsem si text přečetla, zády mi projela bolest, pak jako by se vprostřed něco zlomilo a pocítila jsem křeč. Zdá se, že jsem si uvědomila tragédii tohoto města, které jsem se doposud snažila vyhábat. Poezie se nečekaně stala médiem schopným předat příběh v úplnosti, nikoliv jako pouhou informací z novin, ale tak, že pronikne hluboko do srdce a zachytí se tam jako cosi odžitého, byť jen zčásti. Poezie se stala fyzickou bolestí.

Zato překlad poezie je nyní nejen nutností, nýbrž i terapií. Když vidíš něčí nový text, nový křik na síti, který k tobě promlouvá, ihned se pouštíš do překladu. Jako by to byl pro tebe nejdůležitější úkol, který nelze odložit. No a potom, když už jej přeložíš, cítíš podivnou úlevu. Prožila jsi ten příběh, vykřičela jsi ho do celého světa anglicky. Teď ať svět poslouchá.

Říká se, že překladatel je ten nejpozornější čtenář. Řekla bych, že ten nejcitlivější. Způsob, jakým procítíš text, když ho překládáš, nelze srovnat s žádným jiným. Není to pouhé pozorné čtení, text prochází skrz tebe. Stejně jako když

se poliješ vodou, nejdříve ji ždímeš z mokrého oblečení, posléze ji dostáváš ze sebe. Občas spolu s krví.

Současné válečné básně obsahují stále méně metafor a přirovnání, namísto toho přinášejí více skutečných příběhů, faktů, slov, jako je *válka, smrt, dým, cizí, koridor, ruští vojáci, mrtvolý*. Někteřími z nich bych nejraději odpovíděla na všechny ty nesmyslné dotazy cizinců o tom, proč prostě ne zvolíme menší zlo a neodvdáme část našeho území. Jednoduše bych jim přečetla ty verše a pozorovala, zda budou působit jako v mém případě příběh z Mariupolu.

Coby organizátorka básnických čtení často vybírám básně a často je musím krátit. V tu chvíli musím místo deseti bolestí ponechat třeba jen pět. Dlouho váhám, čtu text pořád dokola. Nakonec se rozhodnu, zdá se mi však, že zacpávám ústa těm, kteří skrz tyto texty křičí. Výběr konzultuju s básníky a básnířkami. Všichni mají pochopení a souhlasí, děkují mi, a já se přitom nemohu zbavit onoho dojmu. Bolí mě z něj hlava a kouřím jednu cigaretu za druhou.

Jednou se v mém počítači objevil soubor pod názvem *Válka_ProTanu*. Co je to za divnou věc, pomyslela jsem si, jako by mi byla odevzdána všechna ta bolest. Na, tumáš. Nevěděla jsem, co s ní. Nyní vím přesně. Poezie nejsou pouze abstraktní epiteta, ale cosi mnohem silnějšího. Jsem přesvědčená, že je vždy namístě, vždycky je její čas. Ať už po Osvětimi, nebo po Buči. Možná právě nyní slouží svému skutečnému účelu.

Překlad **Tim Postovit**

Text vyšel v ukrajinštině v Ukrajinském žurnálu 3-4/2022.

Autorka je překladatelka, básnířka, ředitelka festivalu Translatorium.

Serhij Žadan

OKO DÉMONA V PESTRÉM NEBI

v překladu **Marie Iljašenko** a **Radky Rubiliny**

Serhij Žadan je nejspíš nejvýraznějším hlasem současné ukrajinské poezie, a byl letos dokonce nominovaný na Nobelovu cenu za literaturu. Miluje ho jak široká veřejnost, tak znalci literatury. V překladu Marie Iljašenko přinášíme básníkovy verše tematicky spjaté s válkou. Radka Rubilina přeložila jeho melancholické volné verše z nejnovější knihy *Seznam lodí*, která česky vyjde v příštím roce v nakladatelství Fra.

***

Co ve skutečnosti víme o něže?
 Kdo může tvrdit, že o ní něco ví?
 Něha, to je žít se ženou, snášet její krize,
 učit její děti, které má nevíš s kým,

opatrovat s ní všechny její taje,
 podívat se světu – je tak neklidný a nejasný,
 být železničář ve městě, kam dávno nevedou koleje,
 kde nádraží vybombardovali už ve čtrnáctém.

***

Potkal jsem kněze, který býval v zajetí.
Jizvy na pleti. Ruce černý jak smetí.
Častý telefonáty s doněckou rozvědkou,
opel po nepříteli s polskou espézetkou.
Jednou mi vykládal, jak je to s církví,
prý všechny stmeluje tak jako cihly,
vypaluje v ohni, aby vzniklo stavení,
ale to ztrácí smysl při prvním vojenským cvičení.
Pak mi povídal: zeptej se na vzkříšení, kluku,
kdo chce vstát z mrtvých, ten musí mít kliku.
Ale zrovna spravedliví nemívaj štěstí jak prase.
O nepřátelích je krásný povídat v minulým čase.
Zeptej se mě na odpuštění, budu mít co říci:
odpuštění předpokládá, že část lidí jsou nevěřící.
Svým nepřátelům donesu na hrob kytici,
Trest boží dostihne všechny. To vy, ateisté, nepochopíte.
Válka mě naučila mlčet o tom, co už není k mání.
S živými je to lepší. Ty přinejmenším můžeš zachránit.
Živí mají to, co jim brání vzdát to jednoduše.
Myslím, že vy ateisti tomu říkáte duše.
Někdy pochybuju, zda nás jednou pochopí naše děti.
Moje srdce je lehký a velký je moje objetí.
Mám dost lásky i pro ty, co si přáli moje zabití.
Tak zatím, jdu jim připomenout, co je čeká po smrti.

***

Celičký měsíc tábořili na břehu té řeky.
Celičký měsíc byla ta řeka nehybná a blízka.
Nepálili ohně a šetřili zvuky.
A z jedné strany tábořila vojska.
A z druhé strany taky tábořila vojska.
Černá řeka, teče si tudy černá řeka.
Být jí nablízku tak dlouho není dobře.
V srpnu je váhavá a tak hluboká.
Co se s ní stane, až vyústí do moře?
Jak tohle skončí, to nikdo neví.
Ve tmě je slyšet, jak srdce tlučou.
Vtom s proudem ze severu připlynul mrtvý.
Nikam nespěchal, jak mají mrtví ve zvyku.
Jako by ho sem odnesla dávná zrada.
A teď s ním otloukala oba dva břehy.
V prostřelených plících šplouchala voda.
Černá a sladká, jakou mívají stepní řeky.
Běž odsud pryč, člověče nebohý.
Odes si pryč svou smrt a svůj strach.
I pro nás živé je to tady těžký.
Co teprve když jsi jen popel a prach?

Odnes si svou smrt někam, odnes si ji.
Odnes si ji pryč – co nejdál této řece.
Odnes si ji pryč od těchto peřejí,
s ní své v pěsti sevřené ruce.
Proud tíše vyvěral z ohřáté země.
Měsíc se zračil liškám v zornicích.
On ruce rozhodil a ležel v srpnové vodě.
Těžký, jak kříž položený na plecích.
A proud ho táhl směrem na východ.
Tok nekonečným řečištěm pospíchal.
Muži na březích mu opětovali pohled
a oplakávali nebožtíka, dalšího nebožtíka.
Země vyplašených ryb, země stepních ptáků,
Země zlatavých klasů, spálených travin,
jednou někdo napíše historii těchto břehů,
příběh těchto řečišť a těchto písčin.
Někdo zapíše každé z těch jmen do dějin,
ostnatou akácií, zelenou kopřivu, zlatobýl.
Pravý břeh, kterému měsíc unesl stín.
Levý břeh, z kterého nikdo neodstoupil.

WALKMAN

Saša, tichý opilec, ezoterik, básník.
Celé léto trčel ve městě.
Když začali ostřelovat, podivil se,
začal koukat na zprávy, pak toho zas nechal.
Chodí si městem se sluchátky na uších,
poslouchá různé vykopávky,
sem tam narazí na spálené auto,
na rozervané tělo.
Nám z tohohle příběhu,
ze světa, ve kterém jsme žili,
zůstanou slova a hudba několika geniálních
chlápků, kteří se nás marně pokoušeli
varovat, kteří nám chtěli něco vysvětlit,
ale nevysvětlili, nikoho nezachránili,
leží si na hřbitovech,
a z jejich geniálních prsou
rostou kytky a tráva.
Nezůstane nic víc –
jen hudba, jen zpěv, jen hlas,
které nás nutí milovat.
Tu hudbu můžeš nechat hrát pořád.
Poslouchat vesmír, přivírat oči.
Myslet na velryby v nočním oceánu.
Nic víc neslyšet.
Nic víc nevidět.
Nic víc necítit.
Kromě puchu, pochopitelně.
Kromě puchu mrtvol.

Překlad **Marie Iljašenko**

***

A o tom promluví:
 O zeleném oku démona v pestrém nebi.
 Oku, co vykukuje zpoza kulis dětského spánku.
 Oku podivína, ve kterém strach mění se ve vzrušení.

Všechno vzešlo z hudby,
 z jizev, co po sobě zanechává zpěv,
 slýchávali jsme ho s vrstevníky na podzimních svatbách.

Dospělí muzicírovali.
 Dospělost se právě tím vyznačuje –
 umět hrát.
 Tak, jako by v hlase zjevila se ještě jedna nota,
 ta, co zodpovídá za štěstí,
 tak, jako by v mužích byl ten instinkt –
 být lovcem a pěvcem.

Hudba – karamelový dech žen,
 dýmem zašedlé vlasy mužů, když sveřepě
 chystají se k bitce na nože s démonem,
 co přišel na svatbu bez pozvání.

Hudba za hřbitovní zdí.
 Květiny rostoucí z ženských kapes,
 školáci nakukující do pece smrti.

Nejprošlapanější cestičky vedou na hřbitov a k vodě.
 Do země se schovává výlučně to nejdražší –
 promazané zbraně, co uzrají k hotovému hněvu,
 porcelánová srdce rodičů, co rozezní se
 zpěvem školního sboru.

A o tom promluví:
o dechových nástrojích neklidu,
o svatebním průvodu, co vchází do paměti
jako do Jeruzaléma.

Založit pod srdce
zpřelámaný žalmový rytmus deště.
Muži, co tančí tak, jako by hasili
botami stepní požár.
Ženy, co drží se v tanci mužů tak,
jako že je nikdy nepustí do války.

Východní Ukrajina, konec druhého tisíciletí.
Svět je přeplněn hudbou a ohněm.
Ve tmě lze zaslechnout létající ryby a zpívající zvěř.

Za tu dobu zemřeli skoro všichni, kdo se tehdy ženili.
Za tu dobu skoro všem vrstevníkům zemřeli rodiče.
Za tu dobu zemřela většina hrdinů.
Otevírá se nebe – hořké jako Gogolovy povídky.
Rozléhá se zpěv lidí, sklízí úrodu.
Rozléhá se hudba těch, kdo vyvázejí z pole kamení.
Rozléhá se, bez ustání.

***

Tak se pózuje na rodinných fotkách,
s pohledem upřeným do fotografových očí,
jak do očí opeřence,
sedícího za oknem:

zapamatuj si mě, zlostné ptačí oko,
až setkáme se příště,
na opačné straně života pronikavého jako křik,
na opačné straně samoty neklidné jak říční proud.

Zapamatuj si mé ruce,
ještě bez jedovatého inkoustu pod nehty,
zapamatuj si můj hlas,
ještě bez hřebů mužské zloby,
zapamatuj si vděčnost dětí,
s níž na Velikonoce berou sladkosti z náhrobních desek
svých rodičů.

Za čtyřicet let už nebudu ve spánku mluvit
s mrtvými hrdiny přečtených románů.
Nebude svítit ten magnetický měsíc
nad otevřenou zlomeninou silnice.
Za čtyřicet let se ke mně nikdo nepřidá,
až budu skákat do květnových jezer.

Zavřeny budou budky kinooperatérů,
vyřabovány hrobky skladů školních učebnic.

Zapamatuj si mě, historie, podobná opeření,
co nucen je prorážet každý rok mlhy pohraničí.
Otisky světlých tváří na mých dlaních.
Ženy a muži sedmdesátých let, tak jako mrtvé hvězdy,
prosvětlují letní vzduch.

Děti ve spánku mluví s mrtvými kapitány.
Děti vycházejí z temnot za hlasem fotografa.
Přebíhají dětství,
jako ještěrky přebíhají červencovou silnici.
Postávají na dvoře,
nedůvěřivě hledí do očí historie.

Zpívají mrtví básníci,
lapani ve školních osnovách,
jak špačci v kleci.
Opěvují rodnou zemi
s nebem vypáleným létem.

Tvrdne a tmavne chirurgický steh
verše přepsaného načisto.
Pozvolna mezi řekami roste černý květ deště.

***

Duše lesních ptáků do sebe v povětrí narážejí.
 Nastal čas podvolit se noci, dotýkat se neviditelných křídel.
 Troufnete si vystoupit na půlnoční nástupiště
 a přidat se k té dávné melodii?
 Tuha v dětských rukou vykresluje linii dechu,
 linii, kterou už oheň nepřekročí.
 Být spolu, držet se na straně světla,
 držet se pospolu mezi křídly,
 co ve vzduchu se o cosi zapírala,
 něco z něj vytáhla a pak zapérovala,
 prořízla se k světlu v kartonových krabicích jara.

Troufnete si
 promlouvat tak vášnivě,
 jako se líbáte s vlastním výdechem,
 jako se vyznáváte kyslíku své vlasti?
 Troufnete si mluvit tak, jako když na vašich slovech
 závisí budoucnost civilizace?
 Najdete odvahu mluvit o večeru,
 tak jak se mluví o smrti na operačním sále?

Kolísat na hraně uhelné radosti,
 překročit nakreslenou kružnici na nemocničním
 dvoře. Troufnete si?
 Lapnout křídlo, vytažené z prostěradel
 svítání. Troufnete si?
 Vkládat prsty do ran zmražených hovězích trupů,
 cítit tlukot města na večerních křižovatkách.

Zpěv, co se leje do sádrové formy hlasu.
 Zpěv, co naplňuje poštovní schránky plic
 korespondencí větru.
 Zpěv, co láme bochánek řeči,
 krmí ráno žitnou příchutí žalmu.

Všichni, kdo jste byli dost silní
 a postavili se temnotě,
 všichni, kdo jste vstali pod korouhev pľnočného zpěvu,
 tohle je výdech naší svobody:
 tabákový dým v průzračné klenbě rána,
 prostupující portrét zápalu
 ve vitrážích plic.
 Tak opěvujeme padlé v zlatavém písku podvečera.
 Chvění – a nic víc.
 Radost a předlouhý vleklý večer, jako hlas,
 jako dech,
 zpřetrhaný zpěvem a polibky.

Překlad **Radka Rubilina**

Žadan, Serhij. Spysok korabliv, Meridian Czernowitz, 2020;
 Žadan, Serhij. Žyttja Mariji, Meridian Czernowitz, 2015

Serhij Žadan (1974) je spisovatel, překladatel, performer, rockový muzikant, organizátor kulturního života a občanský aktivista. Pochází z města Starobilsk v Luhanské oblasti, ale již mnoho let je spjat s Charkovem. Je autorem řady knih, z nichž česky dosud vyšly *Big Mac* (2011) a *Dějiny kultury začátku století* (2013) a nejnověji román *Internát* (2022). Působí jako frontman punk-rockové kapely *Žadan i Sobaky*. Je nositelem celé řady ukrajinských i světových cen. Od února 2022 se významně podílí na zprostředkování dobrovolnické pomoci na charkovské frontové linii. Polskou akademií věd byl letos navržen na Nobelovu cenu za literaturu.

Ondřej Buddeus
JEDINÁ MOŽNÁ BÁSEŇ Z ÚNORA 2022

Putin je svině.
Sláva Ukrajině!

Buddeus, Ondřej. Autorův rukopis, 2022.

Daryna Hladun: PRÁDLO, KTERÉ JSEM VYPRALA, POŘÁD VISÍ DOMA NA SUŠÁKU

Básnířku a performerku Darynu Hladun zastihl začátek války v Buči. V rozhovoru, který vedla s bohemistkou Irynou Zabijakou, mluví o tom, jak se změnilo její vnímání světa, o generační paměti, svobodě slova i autocenzuře ve válečných časech.

Ptala se **Iryna Zabijaka**

Moje první otázka bude velmi jednoduchá, možná až banální. Jak se cítíš? Tady a teď, 13. srpna 2022 ve Vídni?

Dnes je mi 29 let a 5 měsíců. A cítím se mnohem lépe a zdravěji než před 5 měsíci. Mám nějaké dlouhodobé plány. Dlouhodobé – to znamená na několik let dopředu, protože dříve jsem plánovala nanejvýš na pár měsíců. Například v březnu jsem měla plány do konce června, věděla jsem, že budu v Berlíně na stipendijním pobytu na Postupimské univerzitě. Potom mě pozvali na spisovatelskou rezidenci do Norska – a tak jsem jela tam. Vyjadřuji se chaoticky, v činech i rozhodnutích jsem mnohem emocionálnější a impulzivnější, než jsem byla před 24. únorem. Přejde nějaká příležitost a já se musím během pár hodin rozhodnout, jestli ji využiju, nebo ne. Z jedné strany se teď objevila spousta tvůrčích možností, ale uspořádat si v tom život bylo velmi náročné.

Nemůžu říct, že na jaře bych si s tím věděla rady. Teď už se třeba dokážu nedívat se od rána do večera na zprávy. Na začátku války jsem zprávy sledovala nepřetržitě. Teď se snažím soustředit se na to, kde jsem, vnímat místo, kde se nacházím, a uvědomovat si, co se se mnou fyzicky děje. Na jaře jsem se sice fyzicky nacházela v Německu, ale nebyla jsem v německém informačním prostoru. Jako by virtuální realita pohltila skutečný svět, tak moc ovlivnila

hmotný svět okolo mě. Chápala jsem, že tu jsem na dlouho. V Německu to byl dost stísnující pocit. Tady v Rakousku už je to lepší. Ve Vídni je více stromů a méně betonu, dá se tady procházet. Je to tady skoro jako v Poltavě – to bylo první, co mě napadlo, když jsem přijela. Poltava mě zaujala tím, jak je nízká. Nejsou tam výškové budovy, nebo alespoň tolik nebijou do očí. Ve Vídni mám stejný pocit.

Chodíš tu na procházky?

Ano, hodně. Ráda se procházím, na Ukrajině jsem často chodila na procházky. Proto jsem se taky před pár lety přestěhovala do Buči. Protože v Kyjevě, když se chceš projít, musíš nejdřív někam dojet. A v Buči stačilo vyjít ven a už jsi byla na procházce. Spousta parčíků, jako tady. A ještě – v Berlíně byla spousta Rusů. Žila jsem ve čtvrti, kde se nachází památník obětem druhé světové války, šílený památník. Působí jako magnet na všechny Rusy a proruské obyvatelstvo. Přijet dva týdny po začátku války právě do této čtvrti – to bylo jako znamení, že nemám v Německu zůstat dlouho.

A tady je to naopak. A mám se kde procházet. Je tu spousta dětských hřišť. A na nich slyším ukrajinštinu. To mi zpěstřuje dny, jelikož neumím německy. Když jsem přijela do Berlína, měla jsem pocit, že jde o nějaký jazyk mimozemšťanů. Teď už se trochu dokážu

zorientovat v prostoru nebo nakoupit. Dříve jsem nechápala, nakolik je jazyk důležitý pro život v cizí zemi. Zdálo se mi, že když neumíš jazyk, ale máš přátele, s nimiž se domluvíš, tak budeš v pohodě. Ale pobyt v německojazyčném prostředí byl pro mě šok. Když jsem na konci července přijela na Ukrajinu, zaposlouchala jsem se do všeho. Šla jsem hlavní třídou a všechno poslouchala. Jako kdybych najednou vyšla z izolace. První týden v Berlíně jsem jezdila na nádraží, do centra pomoci uprchlíkům, kde jsem si prostě povídala s lidmi. Chyběla mi komunikace. Když slyším ukrajinštinu, cítím se doma.

Takže teď máš domov po celém světě?

Po celém světě ne, ale ve střední Evropě se teď cítím více doma. Tam, kde jsou si jednotlivé jazyky navzájem blízké, je to jiné a má to velký vliv na emocionální rozpoložení. Když jsem byla v Brně, cítila jsem se příjemněji, ačkoliv češtinu neovládám stejně jako němčinu. A podobně to bylo v Polsku. Polsko teď pro mě není zahraničí. Nemám tam pocit, že cestuji po nějaké cizí zemi. Polsko se mi stalo blízkým, Česko také. Zdá se mi, že pojem domov dnes tak nějak rozšířil hranice. Ale ne na celý svět. Mnoho Ukrajinců teď fyzicky opustilo své domovy, ale své hodnoty si nesou s sebou.

Například v Německu jsou lidé orientovaní na pohodlí. Důležité jsou pro ně pohodlí a peníze. Pokud mohou získat komfort za nižší cenu, vzdají se toho, co je pro Ukrajince důležité. Někjaký princip nebo rodina, příbuzní. V prostředí intelektuálů je všechno trochu jinak, ale pokud z něj vykoučíte a bavíte se s lidmi z jiných bublin, jejich obraz světa je úplně jiný. Chtěla bych, abych mohla domovem nazvat kteroukoliv zemi, do které se vydám, ale tak to není. Jsem například velmi vděčná Polsku za to, co udělalo pro mě osobně, i pro všechny Ukrajince, ale tam platí zákaz potrátů, a proto pro mě není Polsko domovem. U nás, na Ukrajině, takový zákaz nemáme a mně je jasné, že bych nemohla žít v zemi, kde tento zákaz platí.

Vratme se teď do 23. února. Jak ses tehdy cítila? Pamatuješ si své pocity z doby, kdy ještě nebyla válka?

Chápu, že válka trvá už od roku 2014, ale do 24. února jsem prožívala celkem klidné období. A 23. února jsem měla pocit, že válka nebude. Zašla jsem si na manikúru. Začala jsem si dělat plány, protože už od začátku prosince panovala všeobecná úzkost, tušení, že válka každou chvíli vypukne. Proto mi psycholožka poradila, abych si něco naplánovala. A tak jsem si naplánovala, že půjdu na manikúru. Pamatuju si ten den, byla středa. Do jedné jsem měla výuku, na třetí hodinu jsem byla objednaná. Teprve okolo sedmé jsem byla se vším hotová. Přišla jsem domů, dala vyprat věci, potom jsem je pověšila. Umyla jsem nádobí a osprchovala se. Vyšlo to tak, že jsem měla před válkou doma pěkně uklizeno. Prádlo, které jsem vyprala 23. února, pořád ještě visí doma na sušáku před oknem.

Byl to hezký den.

Ale teď, když si na tu dobu vzpomínám, uvědomuju si, že se ten týden odehrálo něco, čemu jsem tehdy nevěnovala tolik pozornosti. Málem mě přejelo auto z vojenské kolony, která Bučou projížděla. Šla jsem domů z práce svou obvyklou cestou. Přecházel jsem silnici na zelenou, a právě v tu chvíli jsem jen tak tak neskročila pod autem. To mě šokovalo: co se to děje, vždyť jdu na zelenou! Teprve později jsem pochopila, že už tehdy probíhal přesun vojenské techniky blíže k hranicím, nebo do Hostomelu. To už jsem byla v Německu, když jsem si na to vzpomněla, a došlo mi, že někteří lidé už věděli, že bude válka. Ale já jsem 23. února takový pocit neměla. Dokonce jsem si naplánovala termín příští manikúry, za tři týdny.

Taky jsem se tehdy snažila sníst všechno jídlo, které jsem měla. V Buči v bytě mám spíž. A ve spíži jsou vždycky zásoby. Jsem z rodiny, ve které je paměť na hladové roky velmi živá. Babička s dědou i maminka, všichni mají zásoby – to, co je potřeba, kdyby přišel hladový rok. Začala jsem ty zásoby spotřebovávat a přestala si dělat nové. Začala jsem vařit, dokonce jsem pořídila troubu, abych mohla péct. Pořád jsem pekla a koupila jsem si několik kuchařek, ačkoliv mi něco takového vůbec není vlastní. Ale bylo pro mě důležité, aby se ty zásoby potravin nezkazily. Je to něco až chorobného – strach, že zítra přijde okupant a všechno si vezme. Přejde nepřítel a všechno sní. Bylo to silnější než já, ten

strach. Takže jsem se o to jídlo chtěla dobrovolně podělit se svými blízkými.

Vzpomínám si, že tehdy bylo na Facebooku hodně příspěvků typu: „Koupila jsem si pěkné prádlo, když vypukne válka, tak si ještě aspoň stihnu užít pěkné prádlo.“ Byl tu pocit, že je třeba ještě stihnout něco prožít. Máš teď pocit, že je třeba něco stihnout? Jaký je tvůj vztah k času obecně?

Moc mi pomáhá, že jsem tady na výzkumném stipendiu. Nejedná se o práci s pevným rozvrhem, ale já jsem si takový rozvrh vytvořila. Mít konkrétní rozvrh na týden – to pro mě představuje určitou formu bezpečí. Žít podle rozvrhu je jednodušší, zvláště v krizové situaci. Teď se právě snažím stihnout dočíst knížky, a odeslat je na Ukrajinu nebo do Polska. Koupila jsem si elektronickou knihu, ale mám taky ještě několik papírových. Kupovala jsem je v Berlíně, ale pokud se budu znovu stěhovat, bylo by to složité. Takže teď mám úkol dočíst knížky.

Mluvila jsi o podvědomém strachu z toho, že přijde válka. Co myslíš, odkud se to v nás bere? U generací, které se narodily a žily v období míru. Připravil tě život a tvá dosavadní zkušenost na skutečnou válku?

Ukrajina žije v sousedství Ruska a historie Ukrajiny, to je v mnoha ohledech historie konfrontace s Ruskem. Mnoho století se Rusko zabývalo tím, že plundrovalo území Ukrajiny. Celá sovětská politika ve vztahu k Ukrajině se bezprostředně dotkla mé rodiny: rozkulačení, pradědečkova služba v trestných praporech za války. Viděla jsem, jak si moji prarodiče, děti druhé světové války, dělají zásoby jídla na horší časy. Tehdy jsem pochopila, že oni už jednou přežili takové hladové období – hladové poválečné roky. Mají tu zkušenost, vědí, na co se připravit. Jejich narativ druhé světové války byl sice zformován sovětskou vládou, ale zároveň si jsou vědomi toho, co může nastat.

Až do let 2003–2004 byl jejich postoj k ukrajinské nezávislosti velice opatrný. Říkali, že Sovětský svaz se může vrátit. Dědeček dosud schovává křížek v krabičce s mýdlem. Teprve

teď jsem pochopila, nakolik ohroženými se tito lidé cítí. A to se samozřejmě dědí. Myslím, že to teď na sobě pocítují mnozí. Proto se mi zdá, že vlastně my všichni – někdo více a někdo méně – jsme na to podvědomě byli připraveni. U nás vždycky všichni vědí, kde jsou uloženy peníze, doklady, cennosti. Já jsem si taky už v prosinci prošla všechny své doklady, abych si udělala pořádek v tom, co bude třeba vzít si s sebou. V zápisníku mám vypsány možné scénáře války: co bude znamenat začátek války konkrétně pro mě a co v takovém případě musím udělat. Taky jsem pochopila, že jako civilistka, která nemá žádné vojenské zkušenosti ani výcvik, se budu muset evakuovat. Jednou z možností bylo odjet někam dál od Kyjeva, protože ten nejspíš budou chtít obsadit hned na začátku. A tak to nakonec bylo.

A když sis uvědomila, že jsi civilistka, že nepůjdeš kopat zákopy ani nevrazíš se samopalem do útoku, podařilo se ti najít svou vlastní frontu, své místo v této válce?

Považuji se za kulturní činitelku, která může v kulturní sféře a v médiích podpořit proukrajinské narativy. Řekla bych, že „slovo je mou jedinou zbraní“, kdyby to už za mě dříve neřekli jiní. Nyní je velice důležité připomínat, zejména našim spojencům v zahraničí – dobrovolníkům, osobnostem kultury, politikům, vlivným lidem, názorovým vůdcům, kteří mají skutečný vliv na místní obyvatele – hodnoty a postoje. Je potřeba s nimi komunikovat, podporovat jejich zájem o téma Ukrajiny.

Pokud si dneska nějaký *opinion maker* nepřečte spoustu proukrajinských příspěvků, pak třeba může zítra nepřijít na mítink a nenapsat o tom na svém Instagramu. A potom pozitivní na takové mítinky přijde ještě méně lidí. A když se nebudou konat demonstrace na podporu Ukrajiny, zmenší se pak i finanční podpora nebo dodávky zbraní. Moje úloha v tom všem je úloha šroubku v složitém mechanismu zajištění podpory. Každý člověk z kulturní sféry dnes přispívá k tomu, aby proukrajinské narativy byly slyšet – protože žijeme v době, kdy každá zpráva žije tak tři vteřiny, než ji nahradí jiná. V tomto superrychlém čase musíme

zaplňovat informační prostor zprávami, aby zájem o Ukrajinu neopadl. Jakmile naše válka zmizí z titulních stránek, bude náročnější udržovat kontakty s našimi spojenci.

Je ještě jedna věc, a kdybych měla za války udělat jen jednu věc, udělala bych právě to. Rodina mého žáka v Horence přišla o dům. Dostal přímý zásah střelou. V prvních dnech války jsem napsala do školního chatu, že pokud někdo bude potřebovat pomoc v Polsku, kde jsem tehdy byla, ať mi napíšíou. A díky tomu jeho rodina odjela. Jeli do Německa, kde jim moji známí našli ubytování. Další známí je svezli od polské hranice přímo na místo. V té rodině jsou dvě děti. Staršímu synovi je 15 let a mladší dcerka se narodila měsíc před válkou. Přišli o dům i o zdroj příjmů, ale teď jsou v bezpečí. Je mi moc líto, že u některých mých žáků je takhle válečná zkušenost ještě mnohem horší, traumatictější.

Napsala jsi báseň *Běžící pás*, kde mluvíš o dělnících, kteří nemají čas na odpočinek, protože jejich práce ještě není hotová. Máš pocit, že na té kulturní frontě je tolik práce, že nelze odpočívat? Máš představu o rozsahu toho, co je třeba udělat?

Je pravda, že nemáme žádný rozvrh, není tu čas pracovní a mimopracovní. Je to složité. Ještě před začátkem války se mi zdálo, že zápasím s vlastním vyhořením. Měla jsem pocit, že přestávám existovat, právě proto, že neustále bylo třeba pracovat čím dál tím víc. Vždycky tu byly nějaké nedokončené projekty, co jsem nedotáhla do konce nebo je mohla udělat lépe. Dělal jsem na tom. Nebudu tedy říkat, že pracuju příliš. Dokonce bych neřekla, že pracuju tolik, kolik bych mohla. Ale dělám maximum toho, co jsem dnes schopna – tak, abych to dokázala dělat i zítra a pozítří. A naučila jsem se nevyčítat si to. Špatně se mi pracuje pod tlakem, všechno se mi pak daří mnohem hůř. Práce je obecně nekonečná. Člověk s nepravidelným pracovním režimem potřebuje plánovat ne práci, ale péči o sebe. Když jsem 23. února šla na manikúru, byla to právě ta péče o sebe, jakési rozmazlování.

Věnuješ se nejen poezii, ale jsi také performerka. Co tyto dvě aktivity odlišuje?

Přestala jsem svou tvůrčí aktivitu takto rozdělovat, vnímám ji jako celek. Když na něčem pracuju, pouze si vybírám médium. Když se rozhoduju pro performanci, znamená to, že je pro mě důležité o něčem komunikovat i sama se sebou. Pokud je pro mě důležité prožít nějakou fyzickou, tělesnou zkušenost, znamená to, že se performance uskuteční. Skrze slovo také často komunikuju sama se sebou, ale slovo – to je více o reflexi, přehodnocení něčeho. Performance, zvláště pokud je beze slov, je o získání primárních zkušeností. A text, to už je potom zpracování této zkušenosti.

Ve tvé nové knize *Rádio válka* jsou černé skvrny, označující cenzuru. Znamená to, že je něco, co nemůžeš nebo nechceš říct?

V tuto chvíli se nemohu vyjadřovat zcela otevřeně, protože válka na Ukrajině trvá. Proto se dopouštím určité autocenzury, jelikož cítím, že značně vzrostla odpovědnost za slovo vyřčené v nesprávný okamžik. Například nekritizuju literární díla věnované Buči, dokonce ani tehdy, když se mi nelíbí. Pokud bych teď začala kritizovat autory a jejich texty, mohlo by se stát, že někdo pak raději nenapíše svůj text o tragédii v Buči, právě kvůli mé kritice. A méně napsaných textů znamená méně mediální pozornosti. Čím méně mediální pozornosti nějaká událost přitáhne, tím méně závažná se pak zdá politikům a šéfům institucí, které rozdělují financování. Takže lidé, kteří utrpěli následkem bučského masakru a nyní potřebují obrovskou pomoc a podporu, tak získají méně, než by mohli. Těla něčích příbuzných exhumují o několik týdnů později, něčí obydlí se nestihne před zimou opravit.

Dopouštím se jistě autocenzury, abych nezapáchala zbytečnou škodu. Když je v zemi válka, cena svobody slova roste. Na jedné misce vah teď leží můj osobní názor, a na druhé všechny hrůzy okupace Buči a všechny strašlivé následky tamního masakru. A takhle druhá miska vah je teď důležitější. Proto můj osobní názor až do konce války, a ještě i chvíli poté, bude v určitých případech dostávat prostor jen na stránkách mého soukromého deníku, a ne

na sociálních sítích. Má vyjádření na sociálních sítích v těchto měsících, to je pozitivní propaganda ukrajinských hodnot.

Tvé dnešní texty jsou tedy propagandou?

Za určitých okolností by se ta knížka mohla jmenovat *Rádio Propaganda*. Ale ne, přece jen je to pokus o komunikaci. Tyto texty připouštějí jiný názor.

A rádio? To je docela staré médium, a navíc jednostranné. Proč rádio?

Ve vzpomínkách na druhou světovou válku v naší rodině vždycky bylo rádio. Rádiový tlapkač na sloupu uprostřed vesnice. To je to první, co se mi vybaví, když slyším slovo „válka“. Válka je přece taky něco zastaralého. Všichni už by se měli uklidnit a necpat se do cizích zemí. Existuje přece tolik podepsaných dokumentů, tolik různých organizací, které nás všechny chrání, tolik zemí, které by měly garantovat mimo jiné také územní celistvost Ukrajiny. Tahle válka by se vlastně vůbec neměla konat. Jen kdyby lidstvo jednalo podle těch zákonů, které si samo vymyslelo. Je to, jako by jeden stát lpěl na minulosti a stále žil v té minulosti, kde je válka možná.

Taky často říkám, že mě vychovávalo ukrajinské rádio. U nás doma bylo pořád zapnuté, nebylo možné se před ním schovat. A teď, když jsem byla v Ukrajině, šla jsem v Chmelnyckém po hlavní ulici a najednou slyším: „Posloucháte projev prezidenta Ukrajiny...“ Nejdřív jsem si pomyslela, že to je jen v mé hlavě. Pak se ukázalo, že tahle forma válečného zpravodajství, skrze rádio ve veřejném prostoru, která se zdála tak zastaralá, dosud existuje. Před rádiem se neschováš, stejně jako před válkou. Válka vypukla. Můžeš přejít do jiné místnosti, kde není tolik slyšet výbuchy, ale fakt, že válka trvá, stejně jako fakt výbuchů, tím nezměníš.

To je minulost. Ale zdá se mi, že ve tvých textech je hodně budoucnosti. Především budoucnosti s otazníkem. Máš třeba hodně obrazů dětí. Nedávno jsi na své facebookové stránce zveřejnila performanci o Kátě.

V mých textech je hodně dětí, ano. Částečně

proto, že i sebe stále považuji za dítě. V rodině v mé generaci ještě nikdo nemá děti, takže – čistě technicky vzato – jsme stále ti nejmladší, my jsme v rodině ty děti. Z druhé strany, děti – to je vždycky určitá naděje pro budoucnost lidstva. A právě teď jsou podle mě osudy dětí ty nejvíce dramatické.

Dítě není svým vlastním pánem. Spousta rozhodnutí, která já jako dospělá mohu svým jménem udělat – kde teď být, evakuovat se, nebo ne – rozhodnutí ohledně bezpečnosti, děti udělat nemohou. Jejich osudy určují jejich rodiče. Velice málo mluvíme o potřebách a zájmech dětí. Dospělí údajně mají o děti dbát, jenže nikdo je neučí, jak to dělat. Když slyším, jak neustále roste počet zabitých dětí, uvědomuju si, nakolik bezbranné jsou. Stejně tak bezbranní jsou staří lidé, ale ti přinejmenším disponují určitými právy: mohou například samostatně překračovat státní hranice.

Káťa je holčička, asi 2- až 4letá. Když jsem uviděla ty šaty, pochopila jsem, že je to Káťa. V dětství mi vždycky vyšívali na oblečení moje jméno, proto jsem to stejně udělala i s Káťou. Nevidíme tady děvčátko, vidíme pouze jeho věc. A nevíme, kde je a co se s ním stalo. Víme, že se nedostane do krytu, ale možná je to proto, že se její rodiče už evakovali, a možná proto, že už s námi Káťa není. A možná, že její rodiče zkrátka jen nechodí do krytu, protože jsou i takové případy. Ale ať už se s Káťou stalo cokoliv – ona si to nevybrala. Rodiče přece často jednají tak, jak se domnívají, že to bude pro děti nejlepší, jenže ne vždy to tak opravdu je.

Válka se stala skutečností, už je součástí našich životů. Rozhovor jsme začínaly u našich plánů, které postupně začínají krystalizovat, na rok, na dva. Máš nějaké rozsáhlejší plány – vidíš nějakou budoucnost po válce? Představuješ si nějaký vzdálenější horizont pro sebe, pro Ukrajinu, pro zmíněné děti?

Ukrajinci a Ukrajina to přežijí, protože to přežili vždycky. Ne vždy si zachovávají integritu nebo nezávislost, ale vždy přežijí. Doufám, že děti této války budou mnohem zdravější než děti druhé světové války. Protože nyní se věnuje více pozornosti psychologické péči. Proto doufám, že

válečná traumata budou méně ovlivňovat jejich budoucí životy.

Dokážu si tu budoucnost představit. Dokonce vím, co budu říkat svým vnoučatům. Budu jim vyprávět, jak jsem ze svého okna viděla stíhačku. Stihla jsem si ji dobře prohlédnout, byla nízko, akorát na úrovni sedmého patra. Moje prababička vyprávěla o tom, jak začal nálet a ona se schovala v poli, a potom naskočila do jedoucího vlaku. Vyprávěla tu historku stále dokola. Budu to dělat zrovna tak. Ale doufám, že budeme upřímněji mluvit o svých válečných zkušenostech. Bude hodně traumat. Ale až válka skončí, budeme nejoptimističtější národ na světě. A já přestanu psát o válce. Budu psát o lásce. Dovedu si to představit.

Překlad Jan Navrátil

Daryna Hladun (1993) je básnířka, performerka, překladatelka a literární vědkyně. Několik posledních let žila v Buči. Vydala řadu básnických sbírek, mimo jiné *Kácet strom* (*Rubaty derevo*, 2017) a *Ze stínu hezkých červených chlapců* (*Iz tini krasyvych červonych chlopčykiv*, 2020), za každou z nich si odnesla literární cenu. Její poslední sbírka *Rádio Válka* (*Radio Vijna*) vyšla v létě 2022 v Polsku a zahrnuje texty napsané už po únorové invazi Ruska na Ukrajinu. Přeložila mimo jiné básně básnířek Louise Glück, Morelle Smith, Valžiny Mort a připravila k vydání antologii současné běloruské poezie. <https://www.gladunpanasiuk.com/>

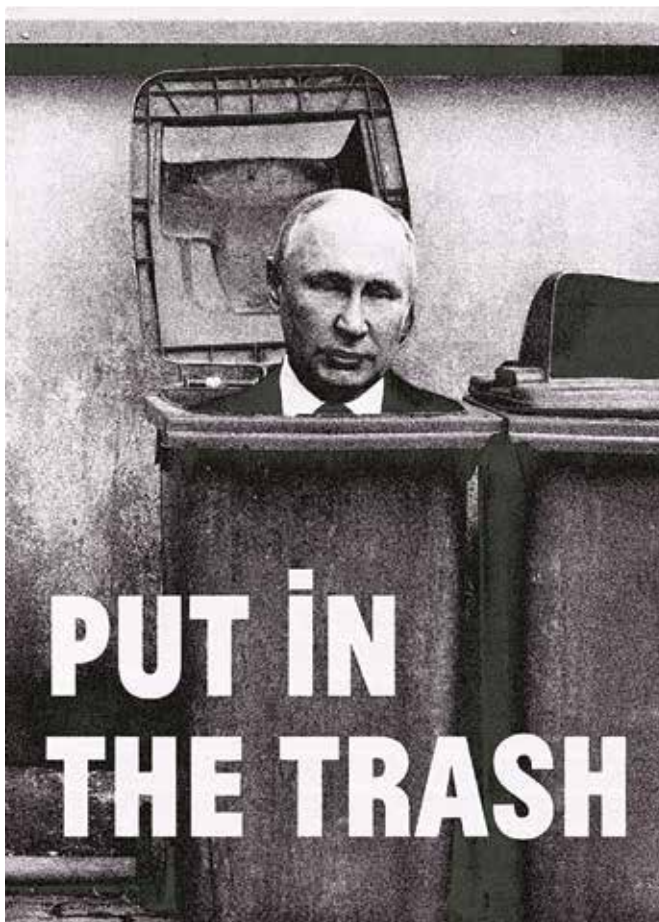

Daryna Hladun

VELVYSLANCI VÁLKY

v překladu **Miroslava Tomka**

Po vypuknutí války některým básníkům trvalo delší čas, než dokázali znovu napsat báseň. Otevřeně o tom mluvil třeba Serhij Žadan. Jiní si naopak vedli prostřednictvím básní válečný deník. Patří mezi ně i Daryna Hladun. Některé její básně ani nemají názvy, jenom čísla, která označují den od počátku invaze.

VELVYSLANCI VÁLKY

chumláme se do peřiny války
držíme válečnou dietu
k snídani máme válku
válka je k obědu i k večeři
válka nám prýští z očí
ohlazuje podrážky našich těžkých bot
zabodává se do kůže jako třísky a začíná hnit
přenášíme válku ve svých hlavách
přenášíme válku ve svých ústech
pěšky v nákladních i osobních vozech v meziměstských
mikrobusech a příměstských vlacích
přes hranice větších i menších sídel přes hranice států
všechny rádiové vlny šíří jen válku a válku
zapneme televizi i tam dávají válku a válku
plníme válkou čekárny cizí domy silnice rozhovory po telefonu
opakujeme co jsme slyšeli viděli a zprávy z fronty
snažíme se vymluvit z války vytlačit válku vymýt ze sebe válku
ale válka žádné z našich těl neopouští
slova v hlubinách úst ne a ne dojít

1. 3. 2022

15

ženy a děti vynášely z domů to nejcennější
sůl ve vlastních očích
krev ve vlastních tělech
slova ve svých hlavách
a skoupě sdílely s bližními drobty vlastní bolesti
-
-
-
skoupých drobtů bolesti se jim ale také dostávalo
od bližních

25

vlasý a nehty rostou jako roste válka
do mého domu vchází obutý muž
■■■
od té doby jsou mým domem leda slova
jež rostou z tuhy mé tužky

ČTYŘICÁTÁ OSMÁ NOC

1

podědila jsem po cizích lidech jejich zemi město byt postel polštář i peřinu
možnost procházet se po parku a nedívat se pořád pod nohy neohlížet se přes rameno
ale Polsko není v bezpečí
Litva není v bezpečí
Německo není v bezpečí

2

budí mě hlasité rozhovory za zdí, shon strkanice a bouchání dveří
říkám si
///už i tady je válka///
obracím se na druhý bok a snažím se znovu usnout vím
že Moldavsko není v bezpečí
Rumunsko není v bezpečí
Estonsko není v bezpečí

3

noc co noc se mi teď zdá ten samý sen
jak jdu ráno do práce
jak se odpoledne vracím
jak myju nádobí peru oblečení vařím večeri čtu knihy a uléhám do své postele
ale dokonce ani v tom snu
Lotyšsko není v bezpečí
Gruzie není v bezpečí
Finsko není v bezpečí

4

abych usnula mám několik jednoduchých cvičení

- 1) představuju si že mě od okna oddělují dvě pevné zdi
- 2) představuju si že jsem za těžkými kovovými dveřmi před nimiž stojí dubová komoda
- 3) kontroluju zásoby jídla pitné vody a jestli mám všechno v evakuačním zavazadle

Protože Slovensko není v bezpečí

Francie není v bezpečí

Itálie není v bezpečí

5

nenášla jsem na mapě bezpečná území

přečkávám proto válku

---

v minulosti

10.-12. 4. 2022

Hladun, Daryna. Autorčin rukopis, 2022

Natálie Paterová

***

Zatímco na Ukrajině začala válka
ona je po třech letech konečně šťastná:
přidal si ji do vztahu na Facebooku
nikdo nechápe
jak to dokázala

Zatímco na Ukrajině začala válka
ona se věnuje duchovnímu rozvoji
její terapeutka jí říká
myslím že jste úžasný člověk
a ona odpovídá myslím
že jste úžasná terapeutka

Zatímco na Ukrajině umírají děti
ve zprávách říkají nemějte výčitky
že se máte dobře
pošlete peníze na zbraně
dejte si na profil ukrajinskou vlajku
buďte solidární
hlavně se proboha neciňte špatně
svět je plný úžasných lidí
o všechny je postaráno

co na tom
že humanitární koridory
jsou podmínovány

Paterová, Natálie. Autorčin rukopis, 2022.

Daniela Vodáčková

SKRZE BÁSNĚ K TICHU

Krizová interventka. Mám to úplně před sebou. Ten den, kdy začala válka, jsem byla doma, seděla u notebooku a v okýnkách zoomu učila asi dvacet lidí o psychickém traumatu. A do toho nepřijatý hovor od Elišky Hradilkové, redaktorky z *Deníku N*. Od ní jsem se dozvěděla o vpádu ruských vojsk. A pak to začalo a bylo to rychlé a intenzivní. Dostala jsem totiž velmi zvláštní pozvánku do války: vedoucí katedry psychologie, Anastasija Kuncevska, volala kolegy z celého světa o pomoc: „Potřebuji sebe a své studenty rychle naučit pracovat s následky traumatu.“ Ozvala se nás prousta, z Čech, Německa, Ameriky, Izraele. Anastasija si z našich nabídek sestavila program kurzu, poslali jsme jí do ukrajinštiny přeložené prezentace.

Zní to hladce, ale nebylo to tak. Už jenom proto, že tahle krizová pomoc šla přímo do největších ohnisek bolesti – k ženám, které mají strach o muže a syny ve válce, nebo se jim někdo ztratil a hledají ho, k lidem v nemocnici, kteří jsou vážně zranění, nebo nemají ruku či nohu, k lidem, kteří přišli o veškerý majetek, k čerstvě pozůstalým, k mladým klukům, kteří chtějí jít do války a ještě neznají své síly a možnosti, k dětem, jejichž rodiče zmizeli... Kurz proběhl úžasně, asi sto posluchačů v okýnkách zoomu, ve skutečnosti schovaní ve sklepech a krytech. Byli jsme připraveni na to, že se v průběhu kurzu můžou do zoomové místnosti nabourat ruští „boti“. Celý březen pak probíhal v podobném duchu. Učila jsem studenty z Karlovy Univerzity, učila jsem psychoterapeuty a učila jsem i sebe.

Velikonoční koncert. S kolegy z hudebního oktetu jsme připravovali cestu do Německa, měli jsme koncertovat v městečku Barnstorf poblíž Brém s programem *Officium de Cruce*, velikonoční moteta od francouzského renesančního skladatele Loyseta Compèra. Zpívá se v nich o posledních okamžicích života Ježíše

Krista, hodinu po hodině. V deváté hodině Ježíš zvolá: „Bože, proč jsi mne opustil?“ a naposled vydechne. Vtom se zachvěje zem a slunce se skryje: Terra contremuit et sol obscuravit. Silný obraz, který se pro nás v březnu, ve chvíli, kdy se octly ve strašlivém sevření Mariupol, Buča a jaderné elektrárny, dostal zcela nový význam.

Básnířka. Psát jsem zprvu nedokázala. Mohla jsem učit, pracovat s klienty, ale psát mi nešlo. Přemýšlím, proč jsem o válce nedokázala napsat ani řádek, a vím, že o něčem podobném mluvilo více autorů. Možná že počáteční šok je něco jako pokusit se spolknout a vyplivnout elektrárnu – něco příliš nebezpečného a objemného se snaží vejít do naší mysli, máme s tím tolik práce, že na psaní už energie nezbývá. Pokusila jsem se psát až po našem německém koncertním výletě. Mezi zkouškami na koncert jsme vyjeli podívat se na dva tisíce roků staré římsko-germánské bojiště do Teutoburského lesa. A já si přitom říkala, co po dvou tisících letech objeví lidé na Ukrajině? Jak bude vypadat obraz této války? Co si asi lidé koupí v místním muzejním obchodě v mariupolském památníku?

V březnu a dubnu, kdy válka pokračovala, se v mnohých z nás pralo množství pocitů – vztek, žal, zoufalství, truchlení, naděje i beznaděje. Byla to doba horečné aktivity, vzájemné pomoci, lidská energie tekla proudem. Jak moc ji bylo možné vtělit do básní? Lidé, kteří čelí traumatickým prožitkům, po nějaké době dojdou do bodu, kdy konečně začnou zažívat něco jiného. Své zkušenosti integrují do vzpomínek, které bolí už méně; od událostí se není potřeba distancovat, ale uložit je jako součást sebe sama. Básnická tvorba je úžasnou možností, jak ke stavu integrace postupně dojít. Tím ovšem nechci říct, že integrace rovná se smíření. Jsou věci, které přijmout nelze. A opět zde nastupuje důležitá funkce básně – říká jasně: „Už nikdy!“

Běžely týdny, měsíce, odjela jsem na Sicílii do městečka Grotte a tam byla několik týdnů

v samotě, mohla jsem dlouhé hodiny jen tak být, chodit, dívat se, mlčet. Věděla jsem, že se ke klidu musím propsat, projít vlnou úzkosti. Nebyly to konkrétní obrazy, spíš takový vír všeho možného, co na mě zevnitř útočilo. A pak, po čtrnácti dnech, přišel klid, takový, který jsem v životě nepoznala. Jak bych ho přála všem, kteří čelí zcela reálnému nebezpečí, zranění, smrti. Jak bych si přála, aby už zavládl klid, pokoj a hluboké ticho.

Autorka je básnířka
a psychoterapeutka

Tim Postovit

OLGA UDĚLALA ZKOUŠKU NA TRVALÝ POBYT

U vzorové úlohy zkoušky z češtiny pro cizince
na úroveň A2 se uchazečů ptají:

„Kde žije vaše rodina?“

Paní Olga odpovídá:

„Moje rodina žije v Mariupolu.“

Vzápětí se opraví.

„Moje rodina žila v Mariupolu.“

Kde udělala Olga v první větě chybu?

Postovit Tim. Autorův rukopis, 2022.

Jevhen Spirin

NÁŠ MILOVANÝ VYBOMBARDOVANÝ VIETNAME

v překladu **Alexeje Sevruka**

Jevhen Spirin psal své básně v době, kdy jako dobrovolník pracoval při odhalování a dokumentování masových hrobů civilistů v Buči a okolí Kyjeva. Způsob, jakým někdy slova v básni člení a text rozbíjí, může připomínat poezii Ljuby Jakymčuk, kterou už čeští čtenáři mohou znát. Oba básníci ostatně pocházejí z východu země a oba čerpají z tradice ukrajinské avantgardy.

***

Děšť cesta, noční vrazi
 Sežvýkaná kazeta a whisky
 Jak slepé ovce
 koukají na díru v hlavě a mozek co vytekl

Můj ranní napalm
 Můj ranní žalm
 Co se stal hes
 lem
 modlitbou a Kristem

Jako slunce, které nevyšlo
 nad klidným, hlubokým mořem
 Jako nebe, které zvr

ce

lo

z bolesti, smutku a hoře

Zavolej mi, polib mě na čelo
 Proč vždycky mlčíš?
 Je to naše poslední flashmob
 na který čekáš jako na potravu

Chtěl jsem ti nosit květiny
 které sis ráda dávala na skříň
 Všechny krámy jsou dnes vymlácené a zavřené
 Zamčené jsou obchody a kiosky

Řežu si nohy o zbytky Borodanky
 Dokud ranní slunce nám svítí
 Ahoj, lásko, dobré ráno
 Náš milovaný vybombardovaný
 Vietname

23. 6. 2022

***

Ptáš se mě: A s kým jsi tam spal?
Za okny si chodí opilá skvadra
Máš kinematografické bradavky
A nejlepší na světě ňadra

Ptáš se mě: Bylo ti smutno?
Chceš se dozvědět, co se stalo za ty měsíce
Jestli mi vyplešatila hlava
Jestli jsem ji strkal do opratě

Ptáš se, jak se mi žilo
Co jsem viděl, co slyšel a proč nezemřel jsem v zákopu
Ztrácíš své černé vlasy
Jako já cigaretový popel

Ptáš se mě: Jak se tam máš?
Čekám na přestávku v ostřelování
Líbal bych tě, mazlil a objímal
Ale venku hřmí výbuchy, je červen, horké svítání

8. 6. 2022

***

Vždycky jsi hledala Krista
v kostelích, modlitbách
a kdesi v klášterech
a teď vidíš raketami zničená města
ohořelá na popel,
rozemletá na prach

Hledala jsi boha
na poušti
mezi skvrnami na stropě
na basreliéfu sovětské stély
a v písních Elvise Costella

Ráno jsi listovala novinami
četla sis titulky
jejich ozvěnou
se jako na páse sunuly rakve do zničených měst

Nikdo nehledá boha
na zaprášeném parapetu
ve sklepě,
v zajetí
pod ostřelováním na hranici
se smuteční písní znějící v pozadí

Vždycky jsi hledala Krista
čekala na nálety a bála se ticha
u synova kříže
na novém městském hřbitově

7. 7. 2022

***

Poraněný Dni

pro

Rozjebaný Charkiv, spálený Derž

prom

Jak potopený prám

Jak putující tromb

Sleduješ mrtvoly přes puškohled

A zatímco sem dopadají rakety

V našem věku není ostuda

plakat

Když vidíš těla na ulicích Vin

nycji

Číst noviny z Bílé Cerkve

Litovat, že ještě nejsi v pekle

Tvářit se, že neslyšíš sirény

Nevidíš Poltavu ani Kremenčuk

A stále doufat

Že to jen reklama GoPro

Dokud hoří a líže si rány

Milovaný Dnipro

16. 7. 2022

***

Kopej, kopej, hloub a šířeji.
 Tvůj táta taky tak kopal.
 Kopej, mrtvoly leží tu tiše.
 Kopej, dokud slunce nepálí.

Kopej, odhazuj hlínu lopatou.
 Aby se do jámy vešla těla.
 Kopej, jak říkal táta,
 jako bys měl připravený plán.

Kopej. Trochu stranou a níž,
 aby hudebníkům praskla struna.
 Aby ženy vyplakaly moře slz.
 A v rov aby se vešla rakev.

Kopej, překonej svou nechuť.
 Kopej a sleduj poslední vlak.
 Kopej a odpusť,
 kopej, vše ostatní – až pak.

1. 8. 2022

Spirin, Jevhen. Autorův rukopis, 2022.

Jevhen Spirin (1988) je novinář a spisovatel, šéfredaktor internetového časopisu *Babel*. Pochází z Luhansku, po okupaci v roce 2014 byl nucen z města a regionu odjet a usadil se v Kyjevě. V roce 2019 vydal sbírku povídek *Márnice: Příběhy luhanského sanitáře* (*Morh: Istoriji luhanskoho sanitara*), tarantinovských historek z prostředí kolem luhanské márnice, kde strávil pět let jako pomocná síla. Po začátku invaze pracoval jako dobrovolník při odhalování masových hrobů a identifikaci civilních obětí.

Alexej Sevruk

HELSINSKÝ SYNDROM

říkal, mohl by ses naučit rusky,
ale ne dřív, než uložíš
do karelských sněhů
tucet vojáků okupační armády
– takové věci můžou
mít vliv na tvé rozhodnutí
studovat cizí jazyky.

víš, zkušenost praví, že
mír s nima je docela možný,
ale až se po dvou vítězných
válkách
zmůžeš na sebevědomý úsměv,
kudlu v kapse stejně budeš
nosit otevřenou
– co kdyby?

alkohol může být dobrým spojencem
pouze když si ho dokážeš odepřít
a hlavně:
nikdy, slyšíš? nikdy
nevěř odborníkům
z Ústavu sv. Alexandra Něvského

Sevruk, Alexej. Písně práce a odpočinku. Ravt 2/2020.

Oleksandr Stukalo

RUŠTINA JAKO TRANSGENERAČNÍ TRAUMA

Delší čas jsem hájil pozici „mluvím na Ukrajině rusky, ač jsem Ukrajinec, jenomže ruština je moje mateřština a jazyk přeče za nic nemůže“, šklebil se při spojení „jazyk okupantů“ a vystupoval na podporu ruštiny na Ukrajině jako svébytné záležitosti, něco, jako je americká angličtina. Na mé straně byla tehdejší realita, a dokonce Timothy Snyder, který podobné názory podporoval ve svých článcích. Jenže časy se změnily a já jsem svou pozici přehodnotil.

Ruština na Ukrajině je většinou důsledek utlačování a vykořeňování ukrajinštiny. Všichni Ukrajinci, kteří mluví rusky, mi vyprávěli o svých babičkách, které hovořily ukrajinsky. Jde-li o třetí pokolení městských obyvatel, byla tu ona babička o generaci dříve a už se na ni tak trochu zapomnělo. Ruština na Ukrajině je téměř ve všech případech transgenerační trauma: předchozí generace začaly mluvit rusky proto, že kdyby mluvily ukrajinsky, nedostaly by práci, nepřežily a nezpłodily ty, kteří pak zpłodili naše vrstevníky. Svým způsobem je tak celá naše generace výsledkem transgeneračního traumatu.

Pokud budete několik pokolení trestat za to, že mluví ukrajinsky, jejich sovětští potomci vrostou s tím, že je ruština jejich vlastní a jediný jazyk. Potom přichází humanističtější období a rok 1991, kdy byla vyhlášena nezávislá Ukrajina, a začínají se ozývat hlasy, že diskriminace rusky mluvících lidí z jazykových důvodů není správná, stejně jako není správná jakákoli jiná diskriminace. A tyto hlasy mají pravdu, nicméně je tu jedno „ale“.

Najednou tu máme zemi, kde se má mluvit ukrajinsky. Obyvatelé této země jsou reinkarnovanou verzí svých prarodičů, jenomže teď se to jazykově obrátilo a ukrajinština získala více práv. Akorát za ruštinu dnes schytají leda hejt, jídlo jim od úst nikdo rvát nebude a budou si moct v klidu žít dál, jak žili. Dávat nicméně rusky mluvícím Ukrajincům nějaké bonusy za to, že mluví rusky, je neproduktivní. Protože se to vyvinulo tak, že teď je konečně možné a třeba podporovat ukrajinštinu. Finanční zdroje jsou však omezené, na podporu obou jazyků nestačí. A také: živení transgeneračních traumat jednoduše není zdravé.

Také ukrajinští prozaici a básníci přehodnocují svůj vztah k ruštině, jak na profesní, tak na osobní rovině. Někteří do toho jdou po hlavě a začínají od nuly psát ukrajinsky. Jiní píšou oběma jazyky, mateřským a státním. Mezi spisovateli a kulturní elitou nyní probíhá (stejně jako tomu bylo posledních osm let) diskuse o tom, jaké bude místo a role ruštiny, až skončí válka. Zdá se však, že nyní hlasů na podporu oddělení, osvojení a státní podpory ukrajinské varianty ruštiny značně ubylo. Dnes je to totiž tak: když mluvíš a píšeš ukrajinsky, je jasné, kdo jsi a jak se to s tebou má. Nemusíš nikomu nic dokazovat. V případě ruštiny ovšem musíš nejdřív dokázat, že jsi jeden z nás.

Překlad **Marie Iljašenko**

Autor je lingvista a bohemista

Marie Iljašenko

ŘEKNI PALJANYCJA

moje tělo je kypré a měkké, moje tvář kulatá,
bývala jsem chmelem, stala jsem se chlebem,
připravená sytit a krmit, bývala jsem pšenicí,
stala jsem se sestrou chleba.

nedojídej můj nakousnutý krajíc, ať nikoho nepřipravíš o štěstí,
nejez mě příteli za zády, ať ho nepřipravíš o sílu,
jsem totiž tělo boží i slunce,
jsem odpověď na otázku, kterou položil hlad.

jsem z bílé mouky, jsem svátek, nasytím tě,
ale jestli jsi cizí a předstíráš, že nejsi,
jestli jsi přišel se zlými úmysly,
vezmeš si mě do úst a shoříš.

za války už nejsem těsto, jsem šibolet,
mé tělo není zrno roztlučené na mouku,
ani voda, ani kvas, ale zvuky, které nevyslovíš,
a já tě odhalím.

řekni paljanycja,
řekni paljanycja,
řekni paljanycja a shoříš.

vyslovuješ „ts“ tam, kde mám „c“,
a říkáš „lja, lja“ tam, kde mám měkké „ľa“,
neumíš tvrdé „y“ po „n“, pro tebe tak nezvyklé,
ani sladký měkký závěr v posledním soustě.
dokutálel ses daleko do světa,
dokutálel ses tam, kde nemáš co dělat,
řekni paljanycja a bude nám jasné, kdo jsi,
řekni paljanycja – a shoříš.

Iljašenko, Marie. Autorčin rukopis, 2022.

Jaryna Čornohuz

v překladu **Marie Iljašenko**

Básně Jaryny Čornohuz, připomínající svou rozevlátou dikcí beatnickou poezii, vznikají na frontě v přestávkách mezi boji. Láska se tu stává protipólem smrti, jindy s ní splývá. Obrazy podsvětí a pekla tu nejsou přepjatými figurami, ale žitou skutečností.

ZÁHUBA

země která musí po staletí
nést na ramenou ohavný tanec
války a hordy
se dávno stala zemí čarodějnic a pobudů zahubenou zemí

zahleď-li se dlouze
do zeleného pole zahubené země
domy a chalupy a stromy
zprůhlední
spatříš osnovu a podstatu věcí
a mnoho středů země
beze stopy po kulatosti

konečně
uvidíme všechny koho zahubila válka

na zahubené zemi je už přes sto dnů zima
přišlo léto
a hle už očekáváme podzim

NAHÉ BAROKO

V dávných dobách, ostatně jako dnes, považovali umělci svět za divadlo,
v němž může kdekoli padnout nějaký bezejmenný voják a někdo na rozloučenou povinně rozbije
sklenici vína,
až dokud nepřišlo
nahé baroko.

Přišlo jako něco, co je těžké odpustit, pro každého to znamená něco jiného,
a na svém nahém těle přineslo znamení černo-rudého kola a sílu tření,
síla tření, to je první, co musí poznat voják,
před svítáním, které nekončí,
nekonečné doteky zemského povrchu a těl,
probouzí zrak, a jako bys s každou vrstvou oděvu svlékal a oblékal
jinou kůži.

Nahé baroko nechalo v koutku role tapet se zlatými liliemi, bílo-smaragdovou katedrálu,
nachová a temná nepohodlí,
nábytek, nádobí, obrazy,
neklid, nevolnost, bezmoc,
ztuhlost svalů a mlčení slov.

Zanechalo tu
studenou podlahu plnou děr,
snažení, které ztratilo barvy.

V prázdnotě jako v posledním březnovém sněhu
umístilo zrcadlo,
v němž musí každý, kdo jde kolem a nespí,
spatřit svůj odraz.

Nahé baroko nejprve rozbilo zdi a potom se přesunulo do lesa,
počalo vykopávat ze země lesní srdce,
které už po tisíc zemských otáček vyjevuje kopajícím tutéž pravdu:
tady tady tady.

Tolik snahy, tolik bolesti, tolik ztrát, tolik smrti, tolik květin, tolik stromů, tolik řezeb
se může vejít leda na holou mramorovou desku,
i ta nejdrobnější inkrustace je tam nevhodně neviditelná,
kde je jen jazyk, který z balvanů vyseká sloupy.

Nikdo nám neodpustí nahé baroko.
Bůh promlouvá záhubou a odpovědi přijímá železem,
odpuštění naděluje skrze lásku,
která se točí kolem Slunce spolu s planetou,
nezvučně až k ohluchnutí,
ahoj, moje odcházení,
ahoj, odpovídá láska.

Slyšíš, jak mizíš v digitální mlze za tlukotu lesního srdce.
Nahé baroko,
nikdo nám tě neodpustí.

KLÁŠTER

když se nebe vyprázdní jako břeh moře po odlivu
země vezme na sebe veškerou nekonečnost celou podívanou
je třeba hledět dolů možná jsme se nedívali dostatečně hluboko
do nevyhloubených a zatopených vodou šachet
povinně
na kostech byl vztyčen klášter pro ty kteří sklopili oči
beze stěn
bez knihoven a polic
mezi klášterními spisy se vinou žlutí plazi a zelení obojživelníci kteří se bojí lidí
sem se chodí když už oči dál nemohou
když plícím chybí vzduch
buší se na bránu
tak věčnou že se nemodernost začíná podobat vintage hračky času
každého nepustí
někoho nechají vyzvánět na zvon
za celé lidstvo
nebo aspoň za jednoho člověka kterého někdo miloval protože lidstvo nikdy nikdo neviděl
všichni viděli jen člověka který byl milován
černé plece všehomíra na sobě nesou onen klášter zapuštěný hluboko do země
zlatavé opálení dionýských kultů připomíná že před vchodem je třeba odevzdat prsteny
bůh nikdy nepohrdne čerstvě pokosenou trávou a jednoduše je
lidé kteří střídají jeden druhého jako ručičky hodinek a nosí uniformu barvy trávy a stěn
ho drží černýma od samopalů rukama
na své zemi

NÁŠ UKRAJINSKÝ DANCE MACABRE

stenogram (21. století, 20. léta)

oba dva každý sám si představují jak se jednou budou milovat staří
 a prvně pochopí že
 ve světě který tabuizuje stáří
 ve světě který ignoruje smrt
 kde všichni touží po věčném mládí
 je stáří neděsí –
 na pláži jim lednový písek mrazí bosá chodidla
 u soudu se žalobce ptá na jméno milenky
 pilát rozpřahuje ruce jako vlajku
 zatímco čtenáři těchto podivných řádků
 cítí znechucení a za chvíli –
 rychle zapomenou
 dívají se na svá potetovaná těla
 a podivují se jak to že
 náhle pochopili něhu
 kterou znají jen staří lidé
 neviditelnou něhu
 která dokáže zrodit dlouhou cestu po dráze nebe
 a pochopí podruhé:
 právě ti kteří si umí
 v mládí představit jak se jednou budou milovat staří
 se v této zemi stáří nedožijí
 docela jistě zemřou v [ves Žolobok] Luhanské oblasti nebo na Donbase
 od výbuchu miny hozené do zákopu
 od úmyslného šlápnutí na granát
 pod výstřelem odstřelovače po němž
 se život a smrt stanou jedinou kůží pro čalounění velkého zrcadla
 mrtví po sobě zanechávají zrcadla v nichž je nikdy nespatriš v nichž nespatriš nic
 jen svůj odraz
 každý z nich přežije smrt toho druhého
 přežijí smrt jeden druhého v různých ustálených rolích

ona spatří jeho smrt
 on uvidí ji umírat
 ve chvíli kdy se začnou bát že se budou bát
 spatří vzájemnou smrt spolu
 žádný z nich když si představuje smrt toho druhého (druhého)
 si nedělá naději že by ho (ji) potkal v nebi
 (všichni vědí že peklo má devět kruhů ale nikdo neví kam se přichází po posledním kruhu ráje)
 ale doufají že až ten (nebo ta) umře tak aspoň v jeho (její) náručí
 aby její poslední pohled patřil jemu
 ne nebi
 a dál nic
 vítr rozfoukává lednový písek jako by se nic nestalo a jako by
 se země právě zjevila
 pak přichází a mizí smrt
 bratříčkuje se s tebou
 podle zákona paradoxu po sobě
 zanechává štěstí
 a zrcadlo v němž jiní staří lidé
 kteří mluví stejným jazykem
 zažijí za mnoho let překvapení
 až se spatří mladí

Čornohuz, Jaryna. Autorčin rukopis, 2022.

Jaryna Čornohuz (1995) je básnířka, dobrovolnice, paramedička a profesionální vojačka. Od roku 2021 se nachází na frontové linii ve funkci průzkumnice a medičky. Je autorkou sbírky básní *Jak se otáčí válečné kolo (Jak vyhynajet'sa vojenne kolo, 2020)* věnované jejímu příteli, který zahynul v bojích. Za tuto sbírku získala prestižní cenu nakladatelství Smoloskyp. Je nositelkou vojenského vyznamenání za záchranu životů. V roce 2021 byla magazínem *Fokus* zařazena na seznam sta nejvlivnějších ukrajinských žen. Je vnučkou spisovatele Oleha Čornohuza.

Ukrajinský žurnál, Speciální číslo 2022 (české vydání).

Toto speciální číslo bylo vydáno za finanční podpory Ministerstva kultury ČR.

Příprava a realizace čísla: Marie Iljašenko

Korektury: Jiří Kettner

Spolupráce: Tim Postovit

Ilustrace na obálce: Oleksandr Grekhov

Ilustrace: 1 Chanya Hirunpruk, 4 Iryna Sazhynska: Air Raid Siren, 11 Hermandrowning _:Faces,

26 Edgaras Žukauskas: Fight for Peace, 33 Tanya Korniiichuk: Unlawful killings and rape,

47 Monika Gregulska: Slawa Ukrajinii!, 48 Meda Dargyte: Put in Trash,

58 Lauryna Tamošaitytė: Ukrainians and their molotovs

Zvláštní poděkování patří editorce Marii Iljašenko

a překladatelům Radce Rubilině, Miroslavu Tomkovi, Alexeji Sevrukovi a také festivalu Měsíc autorského čtení, jmenovitě Lucii Řehořikové.

www.ukrzurnal.eu

Vydáno v Praze. K tisku předáno 30. 10. 2022. Časopis vychází měsíčně. MKČR E 16026 ISSN 1802-5862

Vydavatel: Ruta, IČ: 26679779, tel.: 774 236 916, e-mail: ukrzur@seznam.cz